

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних інститутів і процесів

М.А.Геник

**ІСТОРІЯ
ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

м. Івано-Франківськ – 2024

УДК 321(091)(100)
ББК Ф0(0)3

Геник М.А. Історія політичних вчень: Методичні рекомендації.- Івано-Франківськ, 2024.- 96 с.

У методичних рекомендаціях викладено тематичний план, програму лекційних і семінарських занять з історії зарубіжних політичних вчень для самостійної роботи здобувачів. Розглядаються особливості кожної теми, для цього вміщено методичні матеріали у вигляді таблиць, схем, переліку термінів, літератури і т.д. Для перевірки знань наводяться зразки тестів.

Методичні рекомендації будуть корисні для викладачів, здобувачів і всіх, хто цікавиться політичними науками та історією політичних вчень.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету історії, політології і міжнародних відносин
(протокол № 4 від 28 листопада 2024 року).*

Рецензенти:

Рябов С.Г. – доктор філософських наук, професор кафедри політології Національного університету “Києво-Могилянська Академія”.

Голембський Ф. – габілітований доктор, професор, завідувач Кафедри європеїстики Факультету журналістики і політичних наук Варшавського університету.

Матвієнків С.М. – кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів і процесів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника

УДК 321(091)(100)
ББК Ф0(0)3
© Геник М.А., 2024
© ПНУ ім. В. Стефаника, 2024

З М І С Т

Пояснювальна записка	4
Тематичне планування	6
Перелік підручників	7
Перелік хрестоматій та антологій	10
Програма курсу	11
Програма семінарських завдань	27
Перелік програмових вимог	60

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

АКТУАЛЬНІСТЬ КУРСУ

Суспільно-політичні трансформації, зростання політизації населення, процеси інтеграції та глобалізації, котрі спостерігаються наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть, вимагають осмисленої підтримки широких народних мас, формування їхньої активної громадянської позиції для того, щоб демократичні зміни, зокрема в державах Центрально-Східної Європи і Україні, стали незворотніми.

Цими мотивами продиктоване впровадження курсу політології як обов'язкової дисципліни для вивчення у вищих навчальних закладах України. Одним із пріоритетних завдань у процесі опанування політичними науками є вивчення історії політико-правової думки, оскільки на ній ґрунтуються всі теорії та парадигми. Крім того, зарубіжна політико-правова думка справила значний методологічний вплив на формування основних напрямків української політичної думки.

У зв'язку з цим “Історія політичних вчень” вивчається як нормативний курс на спеціальностях “Політологія”.

МЕТА ВИВЧЕННЯ КУРСУ:

- ознайомлення студентів з основними поняттями, категоріями і проблемами політології;
- вивчення методології, теорії та парадигм політичної науки;
- дослідження основних етапів розвитку політико-правової думки, їхніх представників та концепцій;
- поглиблення знань студентів з предметів, котрі вивчалися раніше;
- вплив на систематизацію їхніх знань і умінь та сприяння встановленню міжпредметних зв'язків;
- формування плюралістського світогляду, активної громадянської і політичної позиції.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ

Курс “Історія політичних вчень” безпосередньо пов'язаний з іншими дисциплінами гуманітарного профілю: політологією, філософією, соціологією, основами права, релігієзнавством, історією України, історією культури та іншими.

ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

Оскільки програмою підготовки спеціалістів класичних університетів передбачена різна кількість навантаження, автор рекомендує наступне тематичне планування (дивіться таблицю), котре може

регулюватися у залежності від особливостей і потреб конкретної спеціальності.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

До кожного заняття приготовлено перелік термінів і понять, які зустрічаються у даній лекції чи семінарі та допомагають засвоєнню основних положень. Студентам рекомендується виписувати терміни і поняття в окремий зошит та знаходити їхнє визначення чи пояснення за допомогою словників.

РЕФЕРАТИ

Вивчення основних тем курсу передбачає написання студентами рефератів і виступів з науковими повідомленнями на практичних заняттях.

ЗАВДАННЯ

Систематизація знань студентів передбачає виконання завдань шляхом заповнення таблиць, малювання схем і т.п.

ЛІТЕРАТУРА

Кваліфікована самостійна робота та підготовка до практичних занять передбачає ознайомлення із фаховою літературою, яку поділено на підручники, хрестоматії та антології. Крім того, до кожної теми рекомендовано перелік джерел та спеціальної літератури.

Оскільки значна кількість публікацій існує в електронних версіях, пропонується перелік веб-сайтів основних політологічних видань.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Політичні карти, схеми, таблиці, антології та хрестоматії. Технічні засоби навчання: діапроектори, відеомагнітофони, комп'ютери, аудіотехніка.

ВИДИ КОНТРОЛЮ

Основними видами контролю передбачено опитування, написання рефератів, контрольних робіт і тестів. Опитування проводиться на практичних заняттях і передбачає перевірку ступеня засвоєння знань з конкретної теми, володіння основними поняттями і термінами та вміння трансплювати теоретичні знання на реальну суспільно-політичну ситуацію. Тести і контрольні роботи проводяться з метою виявлення знань студентів з окремого блоку тем. Вивчення курсу завершується заліком та екзаменом. Програмові вимоги вміщені наприкінці методичного посібника.

Передбачено також написання курсових, бакалаврських та магістерських робіт з тем "Історії політичних вчень".

ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

<i>№ n/n</i>	<i>Тема</i>	<i>Лекції</i>	<i>Семінари</i>
1	Вступ до курсу “Історія політичних вчень”	1	
2	Політичні вчення Стародавнього Сходу	1	
3	Політична думка Стародавньої Греції		2
4	Політична думка Стародавнього Риму	1	
5	Формування християнської концепції політики		2
6	Політичні вчення мусульманського Сходу	1	
7	Політична думка Візантії		1
8	Політико-правові ідеї Реформації	1	
9	Політичні ідеї періоду Відродження		2
10	Політичні ідеї Англійської буржуазної революції	1	
11	Політична думка періоду Великої Французької буржуазної революції		2
12	Американська політична думка періоду боротьби за незалежність	1	
13	Німецька політична думка періоду Просвітництва.		1
14	Теорії утопічного соціалізму XIX ст.	1	
15	Політична доктрина класичного лібералізму.		2
16	Політична доктрина консерватизму	1	
17	Основні напрямки позитивістських політичних вчень XIX ст.		2
18	Політичні теорії елітаризму	1	
19	Геополітичні теорії		2
20	Проблеми етногенезу в політичних теоріях кін. XIX – XX ст.	1	
21	Марксистська концепція політики		2
22	Релігійно–політичні вчення сучасності	1	
	Всього	12	18

ПЕРЕЛІК ПІДРУЧНИКІВ

- Безродний Є.Ф., Уткін О.І.** Історія політичних вчень.- К.: Професіонал, 2006.- 424 с.
- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Енциклопедія політичної думки / За редакцією **Девіда Міллера, Дженет Коулмен, Вільяма Конноллі, Алана Райана.** – К.: Дух і Літера, 2000. – 472 с.
- Захарченко М.В., Погорілий О.І.** Історія соціології від античності до початку ХХ ст.- К., 1993.
- Історія економічних учень / За ред. **Л.Я.Корнійчук, Н.О.Татаренко.** – К.: КНЕУ, 2001. – 564 с.
- Історія розвитку політичної думки. – К., 1996.
- Кирилюк Ф.М.** Історія політології. Підручник для вищих навчальних закладів.- К.: Знання України, 2002.- 535 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Змістова частина 1: Політична думка в стародавньому світі. К.: ЦУЛ, 2024. 314 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістова частина II. Політична думка Середньовіччя та доби Відродження. К.: Центр навчальної літератури, 2022. 292 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістова частина IV. Політична думка середини ХІХ - середини ХХ ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина III. Політичні вчення доби Просвітництва. К.: Центр учбової літератури, 2024. 460 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. **Є.Причепія.** – К.: Тандем, 2002. – 580 с.
- Кухта Б., Романюк А., Поліщук М.** Хто є хто в європейській та американській політології. Малий політологічний словник. – Львів: Кальварія, 1995. – 287 с.
- Кухта Б., Романюк А., Поліщук М.** Хто є хто в європейській та американській політичній науці. Малий політологічний словник.– Львів: Кальварія, 1997.– 277 с.
- Лавринович **О.В.**, Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до ХVІІ століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Мадісон В.В., Ларченко Л.І. та ін.** Історія розвитку політичної думки. Курс лекцій. – К., 1996.
- Орач Є.М.** Історія політичних і правових вчень: Навчальний посібник.- К.: Атіка, 2005.- 560 с.
- Основи політичної науки. З історії політичної думки: від стародавності до наших днів / Під ред. **Б.Кухти.** – Ч.1. – Львів: Кальварія, 1997.
- Себайн Дж.Г., Торсон Т.Л.** Історія політичної думки. – К.: Основи, 1997. – 838 с.
- Скиба В.Й., Горбатенко В.П., Туренко В.В.** Вступ до політології. Екскурс в історію правничо-політичної думки. – К.: Основи, 1998. – 718 с.
- Слющинський Б.В.** Історія суспільно-політичної думки. Курс лекцій. Навчальний посібник.- К.: Європейський університет, 2005.- 453 с.
- Хто є хто в західній та вітчизняній соціології / Науковий редактор **В.М.Піча.**- Львів: Світ, 1999.- 160 с.

- Шульженко Ф.П.** Історія політичних і правових вчень. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 464 с.
- Шульженко Ф.П.** Історія політичних і правових вчень: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 464 с.
- Шульженко Ф.П., Андрусяк Т.Г.** Історія політичних і правових вчень. Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 301 с.
- Шульженко Ф.П., Наум М.Ю.** Історія вчень про державу і право. Курс лекцій / За ред. **В.В.Копейчикова.** – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 191 с.
- Adomeit K.** Antike Denker über den Staat. Eine Einführung in die politische Philosophie. – Heidelberg; Hamburg: R.v. Decker's Verlag; G.Schenck, 1982. – 205 S.
- Baker K.** Approaching the French Revolution. Essays on French Political Culture in the Eighteenth Century / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Baradat L.P.** Political Ideologies. Origins and Impact. – Englewood Cliffs; New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1984. – 337 p.
- Baszkiewicz J.** Historia doktryn polityczno-prawnych do końca XVII wieku. – Warszawa: PWN, 1968. – 292 s.
- Baszkiewicz J.** Historia doktryn politycznych i prawnych.– Cz.II: Czasy Nowożytne 1500 – 1800. – Wrocław: Uniwersytet Wrocławski im.B.Bieruta, 1965. – 416 s.
- Baszkiewicz J.** Historia doktryn politycznych i prawnych.–Cz.I: Starożytność i Średniowiecze.– Wrocław: Uniwersytet Wrocławski im.B.Bieruta, 1963. – 406 s.
- Baszkiewicz J.** Myśl polityczna wieków średnich. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1970. – 254 s.
- Baszkiewicz J., Ryszka F.** Historia doktryn politycznych i prawnych. – Warszawa: PWN, 1970. – 446 s.
- Baszkiewicz J., Ryszka F.** Historia doktryn politycznych i prawnych / Wyd. 3. – Warszawa: PWN, 1973. – 468 s.
- Baszkiewicz J., Ryszka F.** Historia doktryn politycznych i prawnych / Wyd. V. – Warszawa: PWN, 1984. – 468 s.
- Birnbaum P.** La fin du politique. Augmente d'une postface. – Paris: Editions du Seuil, 1995. – 291 p.
- Blythe J.M.** Ideal Government and the Mixed Constitution in the Middle Ages. – Princeton: Princeton University Press, 1992. – 343 p.
- Bobbio N.** Prawica i lewica. – Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak; Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego, 1996. – 104 s.
- Bock G., Skinner Q., Viroli M. (Eds.)** Machiavelli and Republicanism / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Caratini R.** Histoire critique de la pensee sociale. De la Cite antique a l'Etat-nation. – Paris: Editions Seghers, 1986. – 257 p.
- Ceaser J.W.** Liberal Democracy and Political Science. – Baltimore; London: John Hopkins University Press, 1990. – 242 p.
- Dickey L.** Hegel: Religion, Economics and the Politics of Spirit, 1770 – 1807 / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Fenske H., Mertens D., Reinhard W., Rosen K.** Geschichte der politischen Ideen. Von der Antike bis zur Gegenwart / Geschichte Fischer. – Frankfurt am Main, 1997. – 668 S.
- Foley M.** American Political Ideas. Traditions and Usages. – Manchester; New York: Manchester University Press, 1991. – 265 p.
- Gerber L.G.** The Limits of Liberalism. – New York; London: New York University Press, 1984. – 425 p.
- Hampsher-Monk I.** A History of Modern Political Thought. Major Political Thinkers from Hobbes to Marx. – Oxford UK – Cambridge USA: Blackwell, 1992. – 609 p.
- Historia, idee, polityka: Księga dedykowana Profesorowi J.Baszkiewiczowi.** – Warszawa: Scholar, 1995. – 481 s.

- Howard D.** Naissance de la pensee politique americaine 1763 – 1787. – Paris: Editions Ramsay, 1987. – 336 p.
- Izdebski H.** Historia myśli politycznej i prawnej / 3 wydanie. – Warszawa, 2001. – 281 s.
- Izdebski H.** Historia myśli politycznej i prawnej. – Warszawa: C.H.Beck, 1995. – 277 s.
- Jaskolski M.** Szkice o historii doktryn politycznych i prawnych / Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. – DCCXII. – Prace z nauk politycznych. – Zeszyt 23. – Warszawa; Kraków, 1985. – 98 s.
- Justyński J.** Historia doktryn polityczno-prawnych. – Toruń, 1997. – 420 s.
- Justyński J.** Historia doktryn polityczno-prawnych. – Toruń, 2000. – 495 s.
- Justyński J.** Historia doktryn politycznych czasów nowożytnych (Zarys wykładu) / Wyd.drugie. – Toruń: Uniwersytet M.Kopernika, 1981. – 313 s.
- Justyński J.** Historia doktryn politycznych czasów nowożytnych. – Toruń: Uniwersytet M.Kopernika, 1991. – 179 s.
- Ketcham R.** Framed to Posterity. The Enduring Philosophy of the Constitution. –Lawrence: University Press of Kansas, 1993. – 195 p.
- Kodrebski J.** Historia doktryn politycznych i prawnych. – Łódź: Uniwersytet Łódzki, 1978. – 289 s.
- Koselleck R.** Critique and Crisis. Enlightenment and the Pathogenesis of Modern Society. – Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1988. – 204 p.
- Król M.** Historia myśli politycznej. Od Machiavelliego po czasy współczesne. – Gdańsk: ARCHE, 1998. – 279 s.
- Kymlicka W.** Contemporary Political Philosophy. An Introduction. – Oxford: Clarendon Press, 1990. – 321 p.
- Kymlicka W.** Współczesna filozofia polityczna. Wprowadzenie. – Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak; Warszawa: Fundacja im. S.Batorego, 1998. – 341 s.
- Langer T.** Amerykańska wersja analizy systemowej w nauce o państwie. – Warszawa: PWN, 1977. – 255 s.
- Lavroff D.G.** Histoire des idees politiques depuis le XIXe siecle. – Paris: Dalloz, 1991. – 155 p.
- Lerner R.** Revolutions Revisited. Two Faces of the Politics of Enlightenment. – Chapel Hill; London: The University of North Carolina Press, 1994. – 136 p.
- Letwin S.R.** The Pursuit of Certainty. David Hume, Jeremy Bentham, John Stuart Mill, Beatrice Webb. – Indianapolis: Liberty Fund, 1998. – 434 p.
- Lutz D.S.** A Preface to American Political Theory. – Lawrence: University Press of Kansas, 1992. – 188 p.
- Osiatyński W.** Ewolucja amerykańskiej myśli społecznej i politycznej. – Warszawa: PWN, 1983. – 377 s.
- Parekh B.** Contemporary Political Thinkers. – Oxford: Martin Robertson, 1982. – 219 p.
- Pocock J.G.A.** Virtue, Commerce and History. Essays on Political Thought and History, Chiefly in the Eighteenth Century / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- Possenti V.** La Buona Societa. Sulla ricostruzione della filosofia politica / Vita e Pensiero. – Milano: Pubblicazioni della Universita Cattolica, 1983. – 249 s.
- Richova B.** Prehled modernich politologickyh teorií. Empiricko-analytický pristup v soudobé politicke vede.- Praha: Portal, 2000.- 303 s.
- Scruton R.** Słownik myśli politycznej.– Poznań: Zysk i spółka, 2002.– 472 s.
- Sheldon G.W.** The History of Political Theory. Ancient Greece to Modern America. – New York; San Francisco; Bern; Baltimore; Frankfurt am Main; Berlin; Wien; Paris: Peter Lang, 1993. – 253 p.
- Skarzyński R.** Od liberalizmu do totalitaryzmu. Z dziejów myśli politycznej XX w. – Warszawa: Elipsa, 1998. – T.I. – 245 s.
- Słownik historii doktryn politycznych / Redaktor naukowy **Michał Jaskolski.**-

- Sylwestrzak A.** Historia doktryn politycznych i prawnych / Wyd. I. – Warszawa: PWN, 1994. – 462 s.
- Sylwestrzak A.** Historia doktryn politycznych i prawnych / Wyd.III. – Warszawa: PWN, 2000. – 504 s.
- Szczaniecki M.** Powszechna historia państwa i prawa. – Warszawa: PWN, 1985. – 638 s.
T. 1.- Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1997.- 458 s.;
T. 2.- Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1999.- 473 s.
- The Cambridge History of Political Thought 1450 – 1700 / Edited by **J.H.Burns** with the assistance of **M.Goldie**. – Cambridge; New York; Port Chester; Melbourne; Sydney: Cambridge University Press, 1991. – 798 p.
- The Development of Political Science. A Comparative Survey / Ed. by **David Easton, John G.Gunnell** and **Luigi Graciano**. – London; New York: Routledge, 1991.
- Tinder G.** Myślenie polityczne. Odwieczne pytania. – Warszawa: PWN, 1995. – 271 s.
- Tinder G.** Political Thinking. The Perennial Questions / Fifth edition. – Harper Collins Publishers Inc., 1991.
- Tokarczyk R.** Współczesna amerykańska myśl polityczna. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1981. – 383 s.
- Tokarczyk R.** Współczesne doktryny polityczne.- Zakamycze: Kantor Wydawniczy Zakamycze, 2000.- 585 s.
- Tuck R.** Philosophy and Government 1572 – 1651 / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – 386 p.
- Viroli M.** From Politics to Reason of State. The Acquisition and Transformation of the Language of Politics 1250 – 1600 / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Wybrane współczesne doktryny polityczne / Redakcja **Andrzej Wojtaszak, Dariusz Wybranowski, Arkadiusz Kawecki**.- Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, 1999.- 104 s.
- Z historii doktryn politycznych / Pod red. **A.Mani**. – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. MCXVI. – Prace z nauk politycznych. – Zeszyt 50. – Kraków, 1994.– 100 s.

ПЕРЕЛІК ХРЕСТОМАТІЙ ТА АНТОЛОГІЙ:

- Консерватизм. Антологія / Упорядники **Олег Проценко, Василь Лісовий**. – К.: Смолоскип, 1998.- XVI + 598 с. (“Політичні ідеології”, вип. 1).
- Лібералізм. Антологія / Упорядники **Олег Проценко, Василь Лісовий**. – К.: Смолоскип, 2002.- 1122 с. (“Політичні ідеології”, вип. 3).
- Націоналізм. Антологія / Упорядники **Олег Проценко, Василь Лісовий**. – К.: Смолоскип, 2000.- 872 с. (“Політичні ідеології”, вип. 2).
- Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
- Burke, Paine, Godwin and the Revolution Controversy / Ed. by **Marilyn Butler**. – Cambridge; London; New York; New Rochelle; Melbourne; Sydney: Cambridge University Press, 1984. – 260 p.
- Historia doktryn politycznych. Materiały źródłowe / Wyboru dokonali **A.Reiss, F.Ryszka, A.Szcześniak**. – Warszawa: PWN, 1972. – 487 s.
- Historia doktryn politycznych i prawnych XIX i XX w. Wybór tekstów / Opracował **W.Suczeki**. – Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 1970. – 421 s.
- Historia idei politycznych. Wybór tekstów / Opracowali **S.Filipowicz, A.Mielczarek, K.Pieliński, M.Tański**. – Warszawa: Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego. – T.1. – 404 s.
- Kozub-Ciembroniewicz B., Kozub-Ciembroniewicz W., Majchrowski J.M.** Doktryny prawno-polityczne. – T.I: Starożytność: Platon, Arystoteles, Cicero, Św.Augustyn. – Nowy Sącz: Wyższa Szkoła Biznesu National-Louis University, 1996. – 169 s.
- Kozub-Ciembroniewicz B., Kozub-Ciembroniewicz W., Majchrowski J.M.** Doktryny prawno-polityczne.- T.II: Średniowiecze, Odrodzenie: Św.Tomasz, Machiavelli, Luter, Kalwin, Bodin. – Kraków, 1999. – 164 s.
- Władza, wolność, prawo / Wybór tekstów z historii doktryn politycznych dla studiujących prawo, nauki polityczne i filozofie. – Kraków: Aureus, 1994. – 328 s.
- Współczesna myśl polityczna. Wybór tekstów źródłowych / Opracowali **K.Karolczak, K.Pieliński, M.Tański**. – Warszawa, 1994. – T.I. – 341 s.
- Wybór tekstów źródłowych z historii doktryn polityczno-prawnych / Wyboru dokonał i opracował **J.Juściński**. – Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, 1994. – 307 s.
- Wybór tekstów źródłowych z historii doktryn politycznoprawnych / Wyboru dokonał i opracował **J.Juściński**. – T.1. – Toruń: Uniwersytet M.Kopernika, 1985. – 177 s.
- Czarnota A., Juściński J.** Wybór tekstów źródłowych z historii doktryn politycznoprawnych. – T.2. – Toruń: Uniwersytet M.Kopernika, 1988.

ПРОГРАМА КУРСУ

Тема № 1.

Вступ до курсу “Історія зарубіжної політико-правової думки”

Суспільно-політична і наукова актуальність запровадження предмету “Історія зарубіжної політико-правової думки” до програми дисциплін вищих навчальних закладів України. Значення і важливість вивчення історії зарубіжної політико-правової думки. **Предмет вивчення курсу “Історія зарубіжної політико-правової думки”**. Об’єкт дослідження дисципліни. Основні завдання, котрі необхідно розв’язати у процесі вивчення історії зарубіжної політико-правової думки. Основні принципи дослідження. Характеристика основних джерел, хрестоматій, антологій, підручників та фахової літератури.

Загальна структура політології, структура політології як науки і як навчальної дисципліни та місце в них історії політичної думки.

Класифікація політичної думки за історичними періодами, за ідеологічним спрямуванням, за національно-етнічним критерієм, за регіональним принципом, за суспільно-економічними формаціями, за типом політичного режиму та за місцем у політичному спектрі.

Основні етапи розвитку політичної думки: філософський, емпіричний, рефлексивний. Періодизація розвитку політичної думки за історичними епохами та характерні риси основних етапів.

Тема № 2.

Політичні вчення Ст. Сходу

Релігійно-міфологічний характер перших політико-правових вчень. Ідея божественного походження влади, держави і законів. Характерні риси режимів східної деспотії.

Синкретичний характер релігійно-політичних вчень у Стародавньому Єгипті.

Політико-правові аспекти кодифікації давньошумерських юридичних принципів і звичаїв у законах Хаммурапі. Структура кодексу, галузі регулювання та основні принципи.

Політичні вчення Стародавньої Індії. Освячення кастового поділу у політичному вченні брахманізму. Структура держави за законами Ману. Аналіз політико-правових принципів “Артхашастри” Каутільї. Проблема походження держави і права. Суспільно-політичні аспекти вчення Сіддхартхи Гаутами.

Основні напрями і школи політичної думки Стародавнього Китаю. Ідеал суспільного устрою у політичному вченні Лао-цзи. Політичні принципи даосизму.

Проблема співвідношення політики і моралі у вченні Конфуція. Патерналізм як обґрунтування необмеженої влади та єдності держави. Методи державного управління у політичній доктрині конфуціанства. Концепція деспотично-бюрократичної держави у вченні Мо-цзи. Суспільно-політичні принципи моїзму. Політичні аспекти реформ Шан Яна. Політична доктрина легізму.

Тема № 3.

Політична думка Стародавньої Греції.

Періодизація розвитку політичної думки Стародавньої Греції. Основні напрямки і школи політичної думки античної Греції.

Політичні ідеї ранніх грецьких філософів: Геракліта, Демокріта, Епікура.

Політичні аспекти реформ Солона. Узалежнення політичних прав громадян від майнового цензу. Ідея компромісу в реформах Солона.

Суспільно-політичні погляди Сократа. Співвідношення політики і моралі. Демократія в оцінці Сократа.

Концепція ідеальної держави Платона. Поділ населення на 3 стани, функції кожного зі станів. Регламентация всіх сторін життя суспільства. Пошук ідеальної форми правління. Внутрішній устрій Спарти як зразок для проекту ідеальної держави. Провал спроби імплементації концепції ідеальної держави в Сіракузах.

Патріархальна концепція походження держави за Арістотелем. Класифікація форм правління. Політія як ідеальна форма правління. Типологія повстань. Теорія розподілу влади. Класифікація права за Арістотелем.

Тема № 4.

Політична думка Стародавнього Риму.

Політико-правові уявлення римлян згідно з законами XII таблиць. Патріархальний характер рабства. Гарантування прав римських громадян. Перелік найважчих злочинів.

Циклічність форм державного правління в політичному вченні Полібія. Переваги змішаних форм.

Зародження концепції правової держави у політичній думці Марка Туллія Ціцерона. Патріархальна концепція походження держави. Класифікація законів. Типологія форм державного правління, переваги змішаної форми та ілюстрація цього на прикладі Риму. Обов'язки громадянина.

Проблема свободи у політичному вченні римського стоїцизму. Класифікація держав за Сенекою. Ідея духовної свободи всіх людей. Філософія свободи Епіктета. Політична думка Марка Аврелія.

Основні напрямки та ідеї давньоримського права. Значення римської юриспруденції у розвитку світової політико-правової думки.

Тема № 5.

Формування християнської концепції політики.

Основні етапи розвитку християнства та їхня характеристика.

Суспільно-політичні аспекти вчення Ісуса Христа. Розвиток християнської доктрини політики св. Павлом. **Проблема влади у вченні раннього християнства.**

Питання співвідношення політики і моралі у філософському вченні Аніція Манлія Северина Боеція. Вимоги до законодавства. Засудження популізму.

Обґрунтування концепції автономності церкви у поглядах св. Амвросія Медіоланського. Ідея юрисдикції церкви у духовних справах над усіма християнами. Засудження спротиву владі.

Концепція християнської співдружності у вченні Аврелія Августина Блаженного. Модель світу, ставлення до держави. Християнська держава як зразок “граду земного”. Свобода вибору Божественної благодаті.

Двоїста система управління суспільством в державі остготів. **Концепція Гелазія I про “два мечі”.** Прерогативи церковної і світської влади. Недопустимість диспенсації.

Проблема покори владі у вченні св. Григорія. Християнський стоїцизм. Недопустимість спротиву владі.

Концепція християнської теократичної держави Фоми Аквінського. Класифікація права. Розробка вчення про владу. Томізм як офіційна доктрина католицької церкви.

Середньовічні ересі як ідеологія антифеодалної опозиції. Основні ересі та їхні вчення.

Основні напрямки та ідеї середньовічної юридичної думки. Положення римського права. Концепції звичаєвого права. Принципи канонічного права.

Тема № 6.

Політичні вчення мусульманського Сходу.

Політичні ідеї раннього ісламу. Вплив іудаїзму та християнства. Зміст проповідей Мухаммеда. Основні положення “Корану”: проповідь покори владі, ідея теократії, визнання приватної власності та рабства, засудження процентних позик.

Вчення Абу Наср аль Фарабі про державу. Заперечення теологічної концепції походження держави. Боротьба за існування як фактор виникнення держави. Класифікація держав.

Проект ідеальної держави Ібн Рушда. Вплив концепцій Платона і Арістотеля. Ідея виборності глави держави. Ставлення до релігії і духовенства. Умови ефективного функціонування законів.

Ідеал суспільно-політичного устрою у поглядах Нізамі Гянджеві. Принципи просвітченої монархії. Соціальна утопія в “Іскандер-наме”.

Проблема походження держави у поглядах Ібн Хальдуна. Зародження концепції географічного детермінізму. Періодизація розвитку суспільства. Функції держави.

Тема № 7.

Політична думка Візантії

Специфіка політичного розвитку Візантії: поєднання антично-елліністичної традиції, римської державності та християнської релігії. Основні напрямки політичної думки Візантії: світський, церковний та еретичний.

Основні етапи формування візантійської юриспруденції. Характеристика Кодексу Феодосія, Еклоги, Прохірона, Еманагоги, Василік. **Відображення нових суспільно-політичних реалій в кодексі Юстиніана.** Структура корпусу Юстиніана: Кодекс, Дигести, Інституції, Новели.

Розробка християнської концепції держави Євсевієм Кесарійським. Проблема співвідношення світської і духовної влади. Функції влади.

Політична доктрина Костянтина VII Багрянородного. Теологічна концепція походження держави. Риси ідеального правителя. Месіанська роль Візантії. Розробка основних напрямків доктрини зовнішньої політики Візантії.

Тема № 8.

Політико-правові ідеї Реформації.

Соціально-економічна, релігійна та політична спрямованість Реформації. Основні напрямки і принципи Реформації.

Зародження ідей Реформації в політико-правових вимогах М.Лютера. Заперечення церковної єрархії. Розмежування світської і духовної влади. Риси ідеального правителя. Концепція ететизму та посилення світської влади.

Відображення ідей радикального табору Реформації у політичних поглядах Т.Мюнцера. Антифеодальні вимоги. Реформування устрою церкви. Концепція “християнського братства”. Методи досягнення мети.

Релігійно-політичні вимоги У. фон Гуттена. Ставлення до влади та церковної єрархії.

Релігійно-політичне вчення У.Цвінглі. Проблема походження держави. Ставлення до приватної власності. Пошук деальної форми правління. Реформи У.Цвінглі.

Релігійно-політичні погляди Ж.Кальвіна. Догма про Божественне передбачення. Проблема походження влади. Питання спротиву владі. Реформа устрою церкви.

Тема № 9.

Політичні ідеї періоду Відродження

Суть, характерні риси та основні етапи періоду Відродження. Посилення суспільно-політичного протистояння. **Відображення інтересів аристократії в політичних вимогах “монархомахів”.** Заперечення Е.Ля Боессі монархії, ідея станового представництва.

Політична думка Марсилія Падуанського. Патріархальна концепція походження держави. Народ як джерело влади. Структура суспільства. Класифікація законів. Розподіл влади. Обґрунтування інтересів бюргерства та королівської влади.

Утопічні проекти суспільного устрою періоду Відродження. **Ідеї утопічного суспільного устрою Т.Мора.** Заперечення приватної власності. Принципи державного управління в Утопії.

Утопічний ідеал політичного ладу Т.Кампанелли. Ставлення до приватної власності. Спосіб комплектації та функції вищих органів влади в Місті Сонця. **Політична утопія Ф.Бекона.** **Політико-релігійні погляди Дж.Бруно.** **Гуманістичні ідеї в політичному вченні Ф.Рабле.**

Інноваційність поглядів Н.Макіавеллі на політику і політичну науку. Заперечення теологічних концепцій політики. Рушійні сили історії та політики. Зародження ідей етатизму у політичному вченні Н.Макіавеллі. Класифікація форм держав, діалектика їх взаємозв'язку. Переваги республіки над монархією. Проект об'єднання Італії. Ідеал політичного діяча у поглядах Н.Макіавеллі. Макіавеллізм як політична практика.

Тема № 10.

Російська політична думка XV – XVIII ст.

Обґрунтування російської великодержавної ідеї Спиридоном-Савою. Спекулятивні легенди про розподіл світу та похід Володимира Мономаха на Константинополь. **Концепція “Москва – третій Рим” Філофея.** Месіанська роль Москви.

Концепція представницької монархії у творах А.М.Курбського. Полеміка з Іваном IV Грозним. Критика свавільності і деспотизму.

Відображення інтересів дворянства у творах І.С.Пересвєтова. Захист необмеженої монархії. Заперечення аристократичної форми правління. Суть антифеодальних вимог. Погляди на російську доктрину зовнішньої політики.

Політико-правові погляди І.Т.Посошкова. Структуризація суспільства та функції кожного стану. Відображення інтересів російського купецтва і буржуазії. Проекти реформ судочинства. Умови ефективності законодавства.

Ідеї просвітченого абсолютизму В.М.Татищева. Елементи теорії суспільного договору. Класифікація форм правління. Залежність ідеальної форми правління від політико-географічних умов. Обмежений проект реформування системи влади в Росії.

Тема № 11.

Політична думка раннього Просвітництва.

Риси епохи Просвітництва.

Заперечення макіавеллізму в політичному вченні І.Жантіє. Пріоритет республіки перед іншими формами правління. Критика тиранії. Принципи тиранічного правління. Проблема спротиву владі. Ідеал правителя.

Обґрунтування Ж.Боденом концепції національної централізованої держави. Визначення держави. Поняття суверенітету. Типологія форм правління та пошук кращої з них. Ідеї географічного детермінізму.

Ідеї правової держави в політичній думці Дж.Віко. Уявлення про історичний процес. Періодизація історичного розвитку суспільства. Характеристика основних стадій. Функції держави. Правовий захист. Обов'язки громадян.

Принципи законності в політико-правовому вченні Ч.Беккарія. Договірна концепція походження держави. Визначення поняття злочину. Принцип еквівалентної відповідальності. Принцип презумпції невинності.

Тема № 12.

Політичні ідеї періоду Голландської буржуазної революції.

Суспільно-політичні погляди Еразма Роттердамського. Критика феодального суспільства. Заперечення релігійного фанатизму. Роль Еразма Роттердамського у підготовці Реформації

Політико-правова теорія Г.Гроція. Договірна концепція походження держави. Ідеї патрімоніалізму. Визначення права. Джерело права. Норми права. Класифікація права. Закон як засіб здійснення права. Міжнародне право. Класифікація війн. Правила ведення війни.

Елементи суспільного договору в політичному вченні Б.Спінози. Договірна концепція походження держави. Функції держави. Типологія форм правління. Сила як еквівалент природного права. Невід'ємні права людини.

Тема № 13.

Основні напрямки політичної думки періоду Англійської буржуазної революції.

Англійська буржуазна революція як початок Нового часу європейської історії. Цілі і завдання Англійської буржуазної революції. Основні напрямки політичної думки у період революції.

Політичні принципи роялістів (Клавдій Салмазій, Роберт Філмер). Апологія королівської влади.

Політичні ідеї індепендентів (Джон Мільтон, Олджерсон Сідней, Джеймс Гаррінгтон).

Політичні принципи левеллерів (Джон Лілберн). Республіка як ідеал політичного правління. Ліквідація станових привілеїв і феодальних повинностей. Однопалатний парламент. Розподіл влади. Недоторканість приватної власності.

Відображення радикальності вимог діггерів у політичній думці Дж.Уїнстенлі. Заперечення приватної власності. Ідеї загальної свободи. Ідеї патерналізму. Непослідовність політичних вимог Дж.Уїнстенлі.

Концепція тотального панування держави Т.Гоббса. “Війна всіх проти всіх” як первісний стан людства. Договірна концепція походження держави. Відмінність між правом і законом. Функції держави. Класифікація держав. Механістичні уявлення про структуру держави. Визнання права народу на повстання.

Богословська теорія права Р.Кумберланда. Теологічна концепція походження держави. Визнання соціальної нерівності. Класифікація елементів природи. Заперечення права на повстання.

Вчення Дж.Локка про державу. Договірна концепція походження держави. Суспільний договір. Невід'ємні права людини. Принцип народного суверенітету,

правової держави та розподілу влади. Класифікація форм правління. Дж.Локк як основоположник доктрини класичного лібералізму.

Державно-правова концепція Д.Юма. Договірна теорія виникнення держави. Класифікація людських почуттів. Джерела виникнення власності.

Політико-економічна теорія А.Сміта. Поділ праці і гроші. Теорія вартості. Класи і доходи.

Тема № 17.

Політична думка періоду Великої Французької буржуазної революції.

Суспільно-політична ситуація у Франції наприкінці XVIII ст. та відображення її у політичних вченнях та ідеології.

Критика феодальних пережитків у політичній думці Вольтера. Обґрунтування необхідності демократичних свобод. Критика католицької церкви. Половинчатість політичних вимог Вольтера.

Ідеї географічного детермінізму Ш.-Л.Монтеск'є. Класифікація законів. Договірна концепція походження держави. **Класифікація форм державного правління Ш.-Л.Монтеск'є.** Діалектика залежності форми правління від величини території. Принцип розподілу влади.

Ідеї суспільного договору у політичному вченні Д.Дідро. Принцип народного суверенітету. Функції держави. Пошук ідеальної форми правління. Законність права спротиву тиранії. Обґрунтування політичних свобод.

Концепція народного суверенітету у політичній думці П.А.Гольбаха. Класифікація форм правління. Необхідність демократичних свобод. Методи досягнення мети.

Договірна концепція походження держави К.А.Гельвеція. Типологія форм правління. Ідеал державного устрою К.А.Гельвеція. Ставлення до релігії. Право на повстання.

Риси первісного стану людства за Ж.-Ж.Руссо. Роль приватної власності у виникненні держави. Етапи розвитку нерівності. Суспільний договір. **Ідеї народного суверенітету у політичному вченні Ж.-Ж.Руссо.** Розподіл влади. Проект запровадження трибунату. Класифікація форм правління. Право на повстання. Ж.-Ж.Руссо як ідеолог дрібної буржуазії (якобінців).

Погляди утопічних соціалістів. Критика суспільно-політичного устрою у "Заповіті" Ж.Мельє. Заперечення приватної власності. Риси ідеального устрою. Методи досягнення мети.

Критика соціально-політичного ладу в трактаті Мореллі. Основні риси ідеального устрою. Функції держави. Розвиток досконалого законодавства як метод досягнення мети. Проекти трьох першочергових законів.

Риси первісного стану людства за Г.Б.де Маблі. Заперечення приватної власності. Суспільний договір. Народний суверенітет. Класифікація форм правління. **Ідеальний суспільно-політичний устрій у вченні Г.Б.де Маблі.** Методи досягнення мети.

Мета, завдання та основні етапи Великої Французької буржуазної революції. Диверсифікація політичних вимог різних станів у період революції. **Відображення інтересів великої буржуазії в ідеології конституціоналістів.** Ідея компромісу з конституційною монархією у політичній думці Е.Сійєса.

Помірквані політичні вимоги жирондистів. **Політична думка Ж.Бріссо та Ж.Кондорсе.** Захист приватної власності. Цензова демократія. Республіканський устрій.

Відображення інтересів дрібної буржуазії в радикальних політичних вимогах якобінців. Політична думка М.Робесп'єра. Республіканський устрій. Демократичні свободи. Необмежений суверенітет народу та право на повстання. Принципи революційного правління.

Політична думка Ж.-П.Марата. Ідеї суспільного договору та народного суверенітету. Оцінка законодавства. Загальне виборче право. Революційний терор.

Утопічні революційні вчення. Відображення інтересів пролетаріату у політичних вимогах “скажених” (Ж.Ру, Т.Леклерк, Ж.Варле). Майнова рівність, закон про максимум, заборона спекуляції.

Політичні ідеї Ф.Буасселя та Н.Р.де Ля Бретонна. Функції держави. Гласність і виборність адміністрації. Заперечення егалітаризму.

Політичні вимоги “Змови в ім'я рівності” Г.Бабефа. Егалітаризм. Суспільний характер виробництва і споживання. Народна революція як метод досягнення мети.

Тема № 18.

Американська політична думка періоду боротьби за незалежність

Соціально-економічний і політичний зміст Війни за незалежність північно-американських колоній. **Обґрунтування ідеї американської незалежності у памфлетах Т.Пейна.** Договірна концепція походження держави. Ідеї народного суверенітету. Класифікація права. Типологія форм правління. Право народу на революцію.

Імплементация демократичних поглядів Т.Джефферсона у Декларації незалежності. Принцип народного суверенітету. Право народу на повстання. Невід'ємні права людини. Розподіл влади та обмеження виконавчої гілки. Конфедеративний устрій США. Поправки до Конституції США. Діяльність Т.Джефферсона на посту президента.

Концепція федеративної президентської республіки у політичній теорії А.Гамільтона. Проект конституційної монархії чи довічної президентської влади. Повноваження губернаторів. Бікамералізм. Цензова демократія. Імплементация ідей А.Гамільтона в Конституції США 1787 р.

Проблеми державного управління у політичній думці Дж.Адамса. Погляди на доцільність монархічної форми правління. Розподіл влади та система взаємних стримувань.

Суспільно-політичні погляди Б.Франкліна. Дипломатична діяльність.

Американський ізоляціонізм. **Розробка концепції зовнішньої політики США в доктрині Дж.Монро.** Американський континент як зона особливих інтересів США.

Тема № 16.

Німецька політична думка періоду Просвітництва.

Особливості розвитку німецької політичної думки у період Просвітництва. Основні напрямки політичної думки: поміркований (С.Пуфендорф, Х.Томазій, Х.Вольф) та радикальний (М.Кнутцен, Т.Лау, Г.Лессінг).

Ідеї суспільного договору у поглядах С.Пуфендофа. Етапи укладення суспільного договору. Роль Провидіння. Функції держави. Відокремлення церкви від держави. Невід'ємні права людини. Пошук ідеальної форми правління. Проблема спротиву владі.

Проблема співвідношення політики і моралі у вченні Х.Томазія. Теорія виникнення держави. Відмінність між мораллю і правом. Ідеал політичного діяча. Відокремлення церкви від держави.

Політико-правові погляди Х.Вольфа. Договірна концепція походження держави. Функції держави. Класифікація права. Проблема спротиву владі.

Особливості німецької політичної думки періоду буржуазних революцій.

Зародження ідей лібералізму в політичній думці В.фон Гумбольта. Відмінність держави і суспільства. Функції держави. Концепція "мінімальної держави".

Проблема співвідношення політики і моралі у вченні І.Канта. Людина як суб'єкт моральної свідомості. Категоричний імператив. Договірна концепція походження держави. Класифікація права. Типологія форм правління. Розподіл влади. Проект договору про вічний мир. Дефініція аморальної політики.

Політико-правова концепція Й.Г.Фіхте. Договірна концепція походження держави. Народний суверенітет. Проект ідеальної держави. Розподіл влади та ефорат. Структура населення. Функції держави. Відмирання ролі держави у майбутньому.

Об'єктивно-ідеалістична теорія політики Г.В.Ф.Гегеля. Історія як прогрес духу в усвідомленні свободи. Класифікація світової історії. Етапи саморозвитку духу. Види і етапи розвитку права. Структура громадянського суспільства. Розподіл влади. Критика народного суверенітету. Захист демократичних свобод. Погляди на суть міжнародного права.

Тема № 20.

Розвиток політичної доктрини лібералізму в ХІХ ст.

Ідеї буржуазного індивідуалізму у політичній думці Б.Констана. Свобода як іманентна риса людини. Класифікація свобод. Причини переходу від політичної до громадянської свободи. Заперечення принципу народного суверенітету. Гарантії проти зловживання владою. Розподіл влади. Проект Конституційного акту 1815 р.

Теорія утилітаризму Дж.Бентама. Насильницька концепція походження держави. Функції держави. Класифікація форм правління. Загальні вибори, однопалатний парламент. Спрощення судових процедур.

Проблема свободи у політичному вченні Дж.С.Мілля. Особливості політичної науки. Залежність стану політичної свободи від розумового розвитку суспільства. Невід'ємні свободи людини. Межі особистої свободи. Принцип адекватності покарання за злочини.

Проблема демократії у працях А.де Токвіля. Співвідношення політики і моралі. Класифікація форм правління. Джерела демократії. Риси демократії та основні загрози для демократії. Причини революцій. Критика соціалізму. Причини неможливості запровадження демократії у Франції.

Тема № 21.

Формування політичної доктрини консерватизму.

Консерватизм як політико-ідеологічна доктрина. Суспільно-політичні передумови зародження консерватизму. Політичні теорії Л.де Бональда та Ф.-О.де Шатобріана.

Обґрунтування ідеологічної доктрини консерватизму Е.Берком. Особливості політичних наук. Уявлення про державу і суспільство. Традиціоналізм, заперечення радикалізму. Вимоги до реформування. Кредо консерватизму. Оцінка Великої Французької буржуазної революції.

Консервативна концепція Ж.-М.де Местра. Теологічна концепція походження держави. Класифікація форм правління. Заперечення штучно створеного законодавства. Причини революцій.

Ідеї консерватизму в німецькій історичній школі права. Позитивне право як результат еволюції преторського права у теорії Г.Гуго.

Уявлення Ф.-К.фон Савінії про право як витвір народного духу. Етапи розвитку права.

Теорія права Г.Ф.Пухти. Етапи розвитку права. Заперечення штучно створеного законодавства.

Тема № 22.

Основні напрямки позитивістських політичних вчень XIX ст.

Позитивізм як парадигма наукових досліджень XIX ст.

Позитивістське вчення О.Конта. Класифікація наук. Періодизація розвитку людства залежно від еволюції людської свідомості. Проект ідеального соціократичного устрою. Солідаризм. Нова релігія.

Органічна теорія держави Г.Спенсера. Диференціація і спеціалізація. Типи соціальних інститутів. Класифікація держав. Революція як соціальна патологія.

Закон народонаселення Т.Р.Мальтуса. Невідповідність зростання кількості населення збільшенню кількості ресурсів. Способи регулювання кількості населення.

Теорія суспільного конфлікту і насильства (Л.Гумплович, Є.Дюрінг, Г.Ратценгофер, Ф.Оппенгеймер). Первісний стан людства. Явище сунгенізму. Насильницька концепція походження держави. Класифікація права.

Предмет політології у поглядах М.Вебера. Теорія ідеальної типології. **Класифікація авторитетної влади і теорія раціональної бюрократії М.Вебера.** Теорія впливу суспільної свідомості на формування соціально-економічних відносин. М.Вебер як основоположник політичної науки.

Політична думка Ф.Ніцше. Філософія життя. Насильницька концепція походження держави. Структура суспільства. Класифікація держав. Співвідношення політики і моралі. Генеалогія моралі. Оцінка християнства.

Тема № 23.

Теорії утопічного соціалізму XIX ст.

Поняття утопічного соціалізму.

Ідеальний устрій суспільної асоціації у політичній думці А.К.де Рувруа Сен-Сімона. Періодизація історії людства. Розподіл влади. Заміна системи управління людьми системою управління засобами і процесами. Проект створення Європейського об'єднання.

“Соціетарний лад” і фалангістський устрій у політичних проектах Ф.М.Фур'є. Проект рільничої асоціації. Рільничо-промислові фаланги. Принцип розподілу прибутків. Провал спроби втілення фалангістського устрою.

Проекти суспільних реформ Р.Оуена. Заперечення економічного та морального індивідуалізму. Прирівняння ціни і праці. Провал спроби імплементації проекту.

Тема № 24. Політичні теорії елітаризму.

Поняття елітаризму.

Зародження класичної теорії елітаризму у творах Г.Моски. Структура суспільства. Риси політичного класу. Критерії належності до еліти. Способи поновлення еліти. Залежність суспільно-політичних явищ від трансформації політичного класу.

Принцип циркуляції еліт у політичному вченні В.Парето. Теорія резидуїв. Роль насильства в історії. Визначення еліти. Вертикальна і горизонтальна циркуляції еліт та їхнє відображення у суспільних процесах. Типологія еліт.

Дослідження явища олігархізації суспільств у політичній теорії Р.Міхельса. Нестабільність демократії. Причини формування олігархічної структури влади. Класифікація і структура еліти.

Концепція “бунту мас” Х.Ортеги-і-Гасета. Структура суспільства. Поняття меншості і маси. Передумови “бунту мас”. Фашизм як суспільне явище. Суб'єктивістська концепція нації. Обґрунтування ідеї європейської інтеграції.

Теорія ієрархічної боротьби В.Чалідзе. Псевдоштучний принцип відбору до еліт. Ознаки передреволюційних суспільств.

Тема № 25. Марксистська концепція політики

Теорія класової боротьби К.Маркса і Ф.Енгельса. Структуризація суспільств. Періодизація історії. Роль насильства в історії. Класова концепція походження держави. Риси буржуазної формації. Теорія додаткової вартості. Обґрунтування закономірності переходу до соціалізму. Створення та діяльність I і II Інтернаціоналів.

Розвиток теорії марксизму в політичній думці Г.В.Плеханова. Заперечення самобутності російського історичного розвитку. Роль особи в історії. Періодизація російського революційного руху. Неготовність Росії до пролетарської революції. Ставлення до Лютневої і Жовтневої революцій 1917 р.

Концепція пролетарської революції В.І.Леніна. Джерела і складові частини марксизму. Визначення поняття “клас”. Теорія імперіалізму як вищої стадії капіталізму. Періодизація російського революційного руху. Перехід від буржуазно-демократичної

до соціалістичної революції. Ознаки революційної ситуації. Обґрунтування можливості перемоги соціалізму в одній країні. Диктатура пролетаріату.

Теорія перманентної революції Р.Люксембург. Експорт революції. Залежність національного питання від розв'язання соціального питання.

Марксистська ідеологія у політичних поглядах А.Грамші. Заперечення економічного детермінізму. Непридатність досвіду захоплення влади російськими більшовиками для умов Західної Європи. Стратегія приходу пролетаріату до влади.

Тема № 26. Політичні концепції ревізіонізму.

Зародження концепції ревізіонізму в політичній думці Ф.Лассаля. Поняття “державного соціалізму”. Держава як позакласова організація суспільства. Функції держави. Заперечення страйків, класової боротьби та революції. Необхідність використання пролетаріатом легальних методів боротьби. Підтримка об'єднання Німеччини.

Ревізіоністська доктрина Е.Бернштейна. Теорія розпорошення капіталу. Зростання ролі акціонерного капіталу. Підвищення освітнього рівня робітників. Заперечення диктатури пролетаріату. Необхідність еволюційних реформ як методу переходу до соціалізму.

Соціал-демократична концепція К.Каутського. Поєднання історичного матеріалізму та дарвінівського натуралізму. Еволюція поглядів. Теорія ультраімперіалізму. Заперечення соціалістичної революції та диктатури пролетаріату. Критика більшовизму і червоного терору.

Австромарксистська концепція О.Бауера. Суб'єктивістська концепція нації. Заперечення теорії злиття націй. Висунення концепції національно-культурної автономії. Заперечення диктатури пролетаріату. Еволюційний метод переходу до соціалізму.

Соціал-демократична доктрина Ф.Адлера. Еволюція поглядів. Теорія мирного парламентського переходу влади до пролетаріату. Критика тактики більшовизму та Комінтерну.

Проблеми комуністичного тоталітаризму у політичній думці М.Джіласа. Характеристика бюрократії та “партійної держави”. Джерела їхньої могутності.

Зародження доктрини анархізму у політичній теорії М.Штірнера. Боротьба людини за самоствердження. Критика соціалізму. Заперечення доцільності держави. Методи досягнення мети.

Обґрунтування концепції анархізму в політичній думці П.Ж.Прудона. Заперечення капіталістичного і комуністичного устрою. Анархія як синтез спільності і власності. Принцип мютюелізму. Заміна держави федерацією комун. Класове примирення. Методи досягнення мети.

Теорія радикального анархізму М.О.Бакуніна. Підготовка революції. Революційна диктатура. Проект анархічного устрою.

Концепція анархічного комунізму П.О.Кропоткіна. Принцип взаємодопомоги і солідарності. Заперечення доцільності держави. Основні принципи бездержавного комунізму. Гуманістичні методи досягнення мети.

Зародження ідеології християнської демократії в енцикліках Лева XIII. Заперечення соціалістичних концепцій розв'язання суспільних проблем. Принцип класового співробітництва.

Тема № 27.

Проблеми держави і нації у політичних теоріях кін. XIX – XX ст.

Радикальний націоналізм М.О.Барреса. Теорія органічної стандартності. Заперечення раціоналізму, парламентаризму, лібералізму та марксизму. Ідея федеральної децентралізації. Апологія сильного авторитарного режиму.

Державно-правова концепція Г.Єллінека. Методи політичного пізнання. Багатоаспектність поняття держави. Структура держави. Функції права і сфера його юрисдикції.

Принцип самовизначення націй у політичній думці Т.В.Вільсона. Ідея посилення законодавчої влади. Елементи порівняльної політології. Ідея експансії американського капіталу. Реформа сенату. Ідея глобального лідерства США. Проект Ліги Націй.

Політична стратифікація суспільств у дослідженнях П.Сорокіна. Обґрунтування структурного методу дослідження. Флуктуація політичної стратифікації. Ідея конвергенції.

Проблеми етногенезу в політичному вченні Л.М.Гумільова. Структура етноісторії. Ідея пасіонарності. Фази пасіонарності. Концепція суперетносу. Ідея євразійства.

Концепція нації як “уявленої спільноти” у теорії Б.Андерсона. Поєднання суб’єктивістської та етатистської концепції нації. Фактори формування нації.

Тема № 28.

Геополітичні теорії.

Зародження геополітичних вчень у дослідженнях Ф.Ратцеля. Географічний детермінізм та еволюційний органіцизм. Обґрунтування політичної експансії. Теорія дифузійнізму.

Теорія геополітики Р.Челлена. Структура наук про державу та предмет їхнього дослідження. Структура геополітики. Предмет дослідження топополітики, морфополітики та фізіполітики. Боротьба за існування серед держав. Війна як засіб експансії. Принцип автаркії.

Обґрунтування німецьких геополітичних інтересів в теорії К.Гаусгофера. Предмет дослідження геополітики. Структура світу: Панамерика, Євроафрика та Паназія. Принципи функціонування субмеридіальних панрегіонів. Ідея континентальної вісі в Євразії. Необхідність протиставлення американо-британській морській могутності.

Геополітична структура світу за Г.Дж.Маккіндером. Політико-географічні особливості основних регіонів. Ідея протистояння морських і суходільних держав. Внутрішній півмісяць як сфера зіткнення Гартленду і Зовнішнього півмісяця. Вплив ідей Г.Дж.Маккіндера на концепцію Версальської системи. Проект Амероевропи.

Теорія геополітики Н.Спайкмена. Критерії геополітичної могутності. Структура світу. Принцип балансу сили в Євразії як стратегія американської зовнішньої політики.

Концепція таласократії А.Т.Мехена. Дослідження впливу морської могутності на історичний процес. Ідея протистояння морських і суходільних держав, їхніх цінностей та ідеологій. Завдання американської зовнішньої політики.

Теорія “зіткнення цивілізацій” С.П.Хантінгтона. Структура світу. Фази розвитку цивілізацій. Структура цивілізацій. Проблеми становлення ісламської цивілізації. Особливості держав на лінії зіткнення цивілізацій.

Завдання американського глобального лідерства у політичній думці З.К.Бжезинського. Геостратегічні гравці та геополітичні осі. Концепція балансу сил в Євразії. Центрально-Східна Європа та Україна в зовнішньополітичній стратегії США.

Тема № 29.

Політичні теорії расового детермінізму

Концепція “психології народів” В.М.Вундта. Фізіологічна психологія. Народний дух. Психологічне пояснення релігії, культури та мистецтва.

Расова теорія Ж.А.де Гобіно. Панування сильних як закон природи. Класифікація людських рас. Риси білої, жовтої і чорної рас. Ідея расової нерівності.

Расово-антропологічні теорії Ж.В.де Ляпужа, Х.С.Чемберлена, М.Лацаруса та Х.Штейнталя. **Расовий детермінізм і теорія натовпу Г.Ле Бона.** Структура суспільства. Періодизація історії. Причини переходу від ери еліт до ери мас. Типологія натовпу. Характерні риси натовпу.

Доктрина фашизму в політичній думці Дж.Джентіле. Причини виникнення фашизму. Складові частини фашизму. Антиматеріалістична спрямованість. Заперечення детермінізму. Критика парламентаризму. Ідея вождя та Великого Віче. Функції держави.

Ідеологія націонал-соціалізму А.Гітлера. Расистська теорія. Класифікація рас: культуротворча (арійська), культуроносна, культуроруйнівна. Месіанське призначення арійської раси. Необхідність протидії змішуванню рас. Роль нацистської партії. Проекти соціального устрою Рейху. Проекти світового переустрою. Експансія в Східну Європу.

Расова теорія А.Розенберга. Історія як боротьба між расами. Типологія моралі. Риси арійської раси. Досягнення арійської раси. Антисемітизм. Роль нацистської партії у трансформації устрою.

Тема № 30.

Тема: Російська політична думка XIX - XX століття

Характерні риси російської політичної думки. Переважання крайнощів – радикалізму та консерватизму. Несприйняття лібералізму. Взаємозв'язок політичних, релігійних, моральних і філософських концепцій. Надмірна деалізація і міфологізація минулого чи майбутнього. Недостатність економічного та політичного обґрунтування пропонованих ідей та шляхів їх реалізації.

Основні ідейні течії російської політичної думки. Критика самодержавного устрою у політичній думці Радіщева. Проблема державного устрою у програмах декабристів.

Теорія культурно-історичних типів М.Я.Данилевського.

Теорія селянського соціалізму О.І.Герцена. Радикально-демократичні ідеї М.Г.Чернишевського. Ідеологія революційного народництва у політичній думці П.Л.Лаврова.

Ліберальна концепція Б.М.Чичеріна. Теорія культурних типів у політичній теорії К.М.Леонтьєва. Соціологічна школа права С.А.Муромцева. Соціально-психологічна теорія права і влади М.М.Коркунова. Концепція соціальної держави В.С.Соловйова. Теорія природного права П.І.Новгородцева.

Державний лібералізм П.Б.Струве.

Критика марксизму в релігійно-моралістському вченні С.М.Булгакова. Соціально-критична філософія М.О.Бердяєва. Критика соціалізму в релігійно-ідеалістичній теорії С.Л.Франка. Психологічна теорія права І.О.Ільїна.

Політичні аспекти реформ Столипіна.

Антитоталітарні політичні вимоги радянського дисидентського руху у політичній думці А.Д.Сахарова.

Проекти переустрою Росії у політичних поглядах О.Солженіцина.

Тема № 31. Неолібералізм

Проблема демократії в політичній думці К.Р.Поппера. Критика історичного детермінізму та історизму. Риси відкритого і закритого суспільств. Шляхи переходу до відкритого суспільства.

Економічна теорія демократії Й.А.Шумпетера. Розмежування політичного та методологічного індивідуалізму. Творче руйнування капіталізму. Еволюція капіталізму в соціалізм.

Риси тоталітарного режиму у політичній думці Г.Арендт. Джерела тоталітаризму. Помилкова віра людини в можливість планування і творення історії. Атомізація суспільства. Тоталітарний терор.

Неоліберальні ідеї Ф.А.фон Хайска. Аналіз двох способів організації соціального життя. Принципи демократичного лібералізму.

Проблеми демократії у політичній теорії С.М.Ліпсета. Причини формування демократичних та недемократичних режимів. Теорія політичного конфлікту. Проблема легітимності. Внесок у розробку теорії елітаризму. Концепція деідеологізації.

Питання постіндустріального суспільства у політичному вченні У.У.Росту. Технологічний детермінізм. Стадії економічного зростання та їхня характеристика. Теорія та етапи переходу від тоталітаризму до демократії.

Теорія “третьої хвилі” О.Тоффлера. Періодизація історії. Характеристика “третьої хвилі”. Інформаційне суспільство. Футурошок. Зміна сутності влади. Класифікація політичних систем.

Географічний детермінізм Р.Пайпса. Особливості суспільно-політичної історії Росії. Візантійський тип самодержавства. Мілітаризація бюрократичного апарату. Більшовицький тоталітаризм. Внесок Р.Пайпса в радянологію.

Політичні ідеї Г.Е.Кісінджера. Формулювання концепції ядерного стримування. Внесок у теорію міжнародних відносин. “Човникова дипломатія”.

Принципи лібералізму Дж.Ролза. Повноваження громадян і їх репрезентація. Політичний конструктивізм. Об’єднавчий консенсус.

Ліберальна демократія як остаточний стан суспільства за Ф.Фукуямою. Концепція завершення історії.

Тема № 32.

Основні напрямки порівняльної політології.

Основні напрямки та методи дослідження порівняльної політології.

Теорія соціальної солідарності Е.Дюркгейма. Періодизація історії. Риси соціальної солідарності в архаїчному і розвинутому суспільстві. Органічна солідарність. Визначення функції держави. Структурний функціоналізм.

Біхевіоризм в політичній теорії Ч.Мерріама. Обґрунтування психологічних параметрів політичного процесу. Застосування емпіричних методів дослідження. Політична поміркованість як оптимальна тактика. Апологія американської демократії.

Системно-функціональна теорія Т.Парсонса. Теорія дії. Антропологічний функціоналізм. Функції соціальних систем. Критерії аналізу соціальних систем.

Політичний психоаналіз Г.Лассуела. Неофрейдизм. Типологія політичних особистостей. Влада як центральна категорія політології. Теорія політичної семантики. Критерії аналізу політичного процесу.

Теорія індустріального суспільства Р.Арона. Основні тенденції розвитку політичної влади. Дисперсія влади. Теорія міжнародних відносин. Характеристика багатопольярної та біпольярної моделей.

Теорія політичної системи Г.Алмонда. Порівняльне дослідження політичних систем. Функції політичних систем.

Теорія політичної системи Д.Істона. Суть системного методу дослідження. Риси політичних систем. Основні об'єкти дослідження.

Теорія соціального конфлікту Р.Дарендорфа. Класові конфлікти в індустріальному суспільстві. Фази конфлікту. Функції конфлікту.

Концепція постіндустріального суспільства Д.Белла. Науково-технічний прогрес як рушійна сила розвитку. Періодизація історії. Риси постіндустріального суспільства.

Політичні теорії Г.Ласкі. Еволюція поглядів. Права індивіда. Критика капіталістичної системи.

Політична соціологія М.Дюверже. Класифікація політичних партій. Проблеми політичної інтеграції. Взаємозв'язок регіональних і глобальних політичних проблем.

Тема № 33:

Релігійно–політичні вчення сучасності

Зародження ідей християнської демократії в енцикліках Льва XIII. Концепція справжнього миру Іоанна XXIII. Сучасна політична доктрина католицизму у вченні Івана Павла II. Глобальні проблеми людства в енцикліках Бенедикта XIV і Франциска I.

Антирасизм у політичних поглядах М.-Л.Кінга. Концепція сіонізму Т.Герцля.

Проблема ненасильства та співвідношення політики і моралі у поглядах М.Ганді. Політична доктрина сучасного буддизму у вченні далай-лами XIV. Ідеї ісламського фундаменталізму Хомейні.

ПРОГРАМА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАР № 1.

Тема: **Політичні вчення Ст. Сходу**

П Л А Н

1. Синкретизм релігійно-політичних вчень Ст.Єгипту.
2. Політико-правові ідеї кодексу Хаммурапі.
3. Політичні вчення Ст.Індії.
4. Політична доктрина буддизму у вченні Сіддхартхи Гаутами.
5. Основні напрямки політичної думки Ст.Китаю.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Деспотія, кодекс, теократія, жрецтво, буддизм, брахманізм, кастовий поділ, даосизм, конфуціанство, легізм, моїзм, синкретизм, патріархальна концепція походження держави.

РЕФЕРАТИ:

1. Проблема походження законів і держави у політичній думці Стародавнього Сходу.
2. “Артхашастра” як найдавніший політичний трактат.
3. Проблема співвідношення політики і моралі в конфуціанстві.
4. Політичні аспекти вчення раннього буддизму.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “Основні напрямки політичної думки Стародавнього Китаю”:

№ п/п	Напрямок	Теоретики	Основні ідеї
1	2	3	4
1	даосизм		
2	конфуціанство		
3	моїзм		
4	легізм		

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

ЛІТЕРАТУРА :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Змістова частина 1: Політична думка в стародавньому світі. К.: ЦУЛ, 2024. 314 с.

- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Вегеш М., Останець Ю.** Зародження політичних знань в державах Стародавнього Сходу // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Вип. 2.- Ужгород: Вісник Карпат, 2005.- С. 245-251.
- Левандовський В.** „Захід” і „Схід” як опозиція в європейській соціальній філософії: концепт „орієнтального деспотизму” // Політологічні читання. – 1995. – № 2. – С. 3 – 48.
- Безродний Є.Ф., Уткін О.І.** Історія політичних вчень.- К.: Професіонал, 2006.- 424 с.
- Орач Є.М.** Історія політичних і правових вчень: Навчальний посібник.- К.: Атіка, 2005.- 560 с.
- Слющинський Б.В.** Історія суспільно-політичної думки. Курс лекцій. Навчальний посібник.- К.: Європейський університет, 2005.- 453 с.
- Шульженко Ф.П.** Історія політичних і правових вчень: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 464 с.

С Е М І Н А Р № 2.

Тема: Політична думка Стародавньої Греції.

П Л А Н

1. Політичні вчення ранніх грецьких філософів (Геракліт, Демокріт, Епікур).
2. Політичні аспекти реформ Солона.
3. Раціоналізм політичних поглядів Сократа.
4. Ідеал державного устрою в політичному вченні Платона.
5. Класифікація Арістотелем форм держави.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Античність, реформа, демократія, аристократія, монархія, деспотія, олігархія, політія, геронтократія, тимократія, рабовласницька демократія, платонізм.

РЕФЕРАТИ:

1. Особливості давньогрецької рабовласницької демократії.
2. Багатоаспектність поняття демократії в політичній думці Стародавньої Греції.
3. Вплив давньогрецьких філософсько-політичних вчень на культурний розвиток Київської Русі.

ЗАВДАННЯ:

1. Заповнити таблицю “Структура і функції населення ідеальної держави у проєкті Платона”:

№ п/п	Категорії населення	Особливості душі	Функції
1	2	3	4
1	філософи		
2	воїни		
3	ремісники		

2. Заповнити таблицю “Класифікація форм правління за Арістотелем”:

Правління		Форми держави	
		доцільні	недоцільні
1		2	3
1	одноосібне		
2	небагатьох		
3	більшості		

Д Ж Е Р Е Л А :

Арістотель. Німахова етика. – К.: Аквілон–Плюс, 2002. – 480 с.

Арістотель. Політика. – К.: Основи, 2000. – 238 с.

Платон. Діалоги. – К.: Основи, 1999. – 395 с.

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

Kozub-Ciembroniewicz B., Kozub-Ciembroniewicz W., Majchrowski J.M. Doktryny prawno-polityczne. – Т.І: Starozytnosc: Platon, Arystoteles, Cicero, Sw.Augustyn. – Nowy Sacz: Wyzsza Szkoła Biznesu National-Louis University, 1996. – 169 s.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.

Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Змістова частина 1: Політична думка в стародавньому світі. К.: ЦУЛ, 2024. 314 с.

Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.

Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.

Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.

Adomeit K. Antike Denker uber den Staat. Eine Einfuhrung in die politische Philosophie . – Heidelberg; Hamburg: R.v. Decker’s Verlag; G.Schenck, 1982. – 205 S.

Caratini R. Histoire critique de la pensee sociale. De la Cite antique a l’Etat-nation. – Paris: Editions Seghers, 1986. – 257 p.

Fenske H., Mertens D., Reinhard W., Rosen K. Geschichte der politischen Ideen. Von der Antike bis zur Gegenwart / Geschichte Fischer. – Frankfurt am Main, 1997. – 668 S.

Sheldon G.W. The History of Political Theory. Ancient Greece to Modern America. – New York; San Francisco; Bern; Baltimore; Frankfurt am Main; Berlin; Wien; Paris: Peter Lang, 1993. – 253 p.

Зейдлер Дж.Л. Політична думка стародавнього світу . – Львів, 1959.

Кондзьолка В. Платон: філософія добра // **Платон.** Діалоги. – К.: Основи, 1999. – С. 5 – 19.

Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії . – Львів, 1993.

Петрінко В. “Політика” Арістотеля та розвиток політичної думки італійського Відродження // Людина і політика. – 2001. – № 5. – С. 96 – 105.

С Е М І Н А Р № 3

Тема: Політична думка Стародавнього Риму.

П Л А Н

1. Політико-правові аспекти законів XII таблиць.
2. Циклічність форм державного правління в політичному вченні Полібія.
3. Зародження концепції правової держави в політичній думці Ціцерона.
4. Проблема свободи в політичних теоріях римських стоїків (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій).
5. Значення римської юриспруденції у розвитку політико-правової думки.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Патріархальний характер рабства, юриспруденція, охлократія, республіка, сенат, консул, народний трибун, громадянство, стоїцизм, популізм.

РЕФЕРАТИ:

1. Компаративістський аналіз норм основних правових кодексів Стародавнього світу: кодексу Хаммурапі, законів Ману, законів XII таблиць.
2. Інститут громадянства в правовій думці Стародавнього Риму.
3. Обґрунтування переваг змішаного типу правління в римських політичних теоріях.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “Класифікація форм державного правління у політичній думці М.Т.Ціцерона”:

№ п/п	Форма правління	Принцип	Орган
1	2	3	4
1	Царська влада (монархія)		
2	Влада оптиматів (аристократія)		
3	Народна влада (демократія)		

Д Ж Е Р Е Л А:

Ціцерон. Про державу. Про закони. Про природу богів. – К.: Основи, 1998. – 476 с.

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

Kozub-Ciembroniewicz B., Kozub-Ciembroniewicz W., Majchrowski J.M. Doktryny prawno-polityczne. – T.I: Starozytnosc: Platon, Arystoteles, Cicero, Sw.Augustyn. – Nowy Sacz: Wyzsza Szkoła Biznesu National-Louis University, 1996. – 169 s.

ЛІТЕРАТУРА :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Змістова частина 1: Політична думка в стародавньому світі. К.: ЦУЛ, 2024. 314 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Історія стародавнього світу / під ред. **Ю.С. Крушкол.** – К.: Вища школа, 1976. – Ч.2.
- Рогович М.** На варті держави закону // Ціцерон. Про державу. Про закони. Про природу богів. – К.: Основи, 1998. – С. 5 – 25.
- Adomeit K.** Antike Denker uber den Staat. Eine Einfuhrung in die politische Philosophie . – Heidelberg; Hamburg: R.v. Decker's Verlag; G.Schenck, 1982. – 205 S.
- Possenti V.** La Buona Societa. Sulla ricostruzione della filosofia politica / Vita e Pensiero. – Milano: Pubblicazioni della Universita Cattolica, 1983. – 249 s.
- Sheldon G.W.** The History of Political Theory. Ancient Greece to Modern America. – New York; San Francisco; Bern; Baltimore; Frankfurt am Main; Berlin; Wien; Paris: Peter Lang, 1993. – 253 p.

С Е М І Н А Р № 4

Тема: Формування християнської концепції політики.

П Л А Н

1. Проблема влади у вченні раннього християнства.
2. Питання співвідношення політики і моралі у поглядах Боеція.
3. Ідея автономності церкви за Амросієм Медіоланським.
4. Концепція християнської співдружності у вченні Августина Блаженного.
5. Питання покори владі у політичній думці св. Григорія Великого.
6. Теорія розподілу влади у вченні Гелазія I про “два мечі”.
7. Концепція християнської теократичної держави Фоми Аквінського.
8. Відображення поглядів антифеодальної опозиції у середньовічних ересьях.
9. Основні напрямки та політичні ідеї середньовічної юриспруденції.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Біблія, Євангеліє, християнство, іудео-християнство, Провидіння, провіденціалізм, католицизм, томізм, ересь, аріанство, неоплатонізм, теократія, теологічна концепція походження держави, диспенсація, язичництво, канонічне право, звичаєве право, бюргерство, станово-представницька монархія, схоластика.

РЕФЕРАТИ:

1. Особливості політичних вчень раннього християнства.
2. Еволюція проблеми співвідношення світської і духовної влади у політичних вченнях західного християнства.
3. Томізм як доктрина католицької церкви.
4. Соціально-економічні ідеї середньовічних ересей.

ЗАВДАННЯ:

1. Заповнити таблицю “Класифікація права у вченні Фоми Аквінського”:

№ п/п 1	Тип закону 2	Характеристика 3
1	Вічний	
2	Природний	
3	Юридичний	
4	Божественний	

2. Заповнити таблицю “ Основні напрямки та політичні ідеї середньовічної юриспруденції”:

№ п/п 1	напрямок права 2	представники 3	основні концепції 4
1	римське		
2	звичасве		
3	канонічне		

Д Ж Е Р Е Л А:

- Аквінський Т.** Коментарі до Арістотелевої “Політики”.- К.: Основи, 2003.- 794 с. Біблія /будь-яке видання/.
- Боецій.** Розрада від філософії. – К., 2001.
- Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
- Kozub-Ciembroniewicz B., Kozub-Ciembroniewicz W., Majchrowski J.M.** Doktryny prawno-polityczne. – T.I: Starozytnosc: Platon, Arystoteles, Cicero, Sw.Augustyn. – Nowy Sacz: Wyzsza Szkola Biznesu National-Louis University, 1996. – 169 s.
- Kozub-Ciembroniewicz B., Kozub-Ciembroniewicz W., Majchrowski J.M.** Doktryny prawno-polityczne.- T.II: Sredniowiecze, Odrodzenie: Sw.Tomasz, Machiavelli, Luter, Kalwin, Bodin. – Krakow, 1999. – 164 s.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Змістова частина 1: Політична думка в стародавньому світі. К.: ЦУЛ, 2024. 314 с.

- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Енгельс Ф. Про первісне християнство. – К., 1988.
- Лінч Дж. Середньовічна церква. – К., 1994.
- Хома І. Нарис історії Вселенської Церкви. – Львів: Стрім, 1995.
- Blythe J.M. Ideal Government and the Mixed Constitution in the Middle Ages. – Princeton: Princeton University Press, 1992. – 343 p.
- Possenti V. La Buona Societa. Sulla ricostruzione della filosofia politica / Vita e Pensiero. – Milano: Pubblicazioni della Universita Cattolica, 1983. – 249 s.

С Е М І Н А Р № 5

Тема: Політичні вчення мусульманського Сходу.

П Л А Н

1. Політичні ідеї раннього ісламу.
2. Проект ідеальної держави Ібн Рушда.
3. Проблеми суспільства у політичних поглядах Ібн Хальдуна.
4. Питання держави у політичному вченні Фарабі.
5. Ідеал суспільно-політичного устрою у поглядах Нізамі.
6. Релігійно-правова система шаріату.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Коран, іслам, мусульманство, теократія, халіфат, суннізм, шіїзм, хариджизм, газават, джихад, географічний детермінізм, цивілізація, шаріат, іджма, кияс, мазхаб, фікх.

РЕФЕРАТИ:

1. Ісламський світ у контексті цивілізаційної методології.
2. Вплив античних вчень на формування політичної думки Ібн Рушда.
3. Зародження концепції географічного детермінізму у політичній теорії Ібн Хальдуна.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю про зміст релігійно-правових вчень основних мазхабів сунізму:

№ п/п	Мазхаб	Основоположники	Зміст поглядів
1	2	3	4
1	хафінітський		
2	шафіїтський		
3	малікітський		
4	ханбалітський		

Д Ж Е Р Е Л А:

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
Коран (будь-яке видання).

Л І Т Е Р А Т У Р А :

Саїд Е.В. Орієнталізм. – К.: Основи, 2001. – 511 с.

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.

Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина II. Політична думка Середньовіччя та доби Відродження. К.: Центр навчальної літератури, 2022. 292 с.

Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.

Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.

Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.

С Е М І Н А Р № 6

Тема: Політична думка Візантії.

П Л А Н

1. Специфіка політичного розвитку та основні напрямки політичної думки Візантії.
2. Відображення нових суспільно-політичних реалій у кодифікації римського права Юстиніана.
3. Християнська концепція держави Євсевія Кесарійського.
4. Політична доктрина Костянтина VII Багрянородного.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Еллінізм, ромеї, месіанство, православ'я, цезарепапізм, василевс, Пантократор, космократор, синкліт, кодекс, Еклога, Прохірон, Еманагога, Василіки, юриспруденція, кодифікація, Дигести, Пандекти, Інституції, Новели.

РЕФЕРАТИ:

1. Основні етапи формування візантійського законодавства.
1. Порівняльний аналіз проблем співвідношення світської і духовної влади у західноєвропейській та візантійській політичній думці.
2. Вплив візантійських філософсько-політичних вчень на культурний розвиток Київської Русі.

3. Зовнішньополітична доктрина Костянтина VII Багрянородного.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “Характеристика кодексу Юстиніана”:

№ п/п	Елементи кодексу	Час створення	Характеристика
1	2	3	4
1	Кодекс		
2	Дигести		
3	Інституції		
4	Новели		

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

ЛІТЕРАТУРА :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.

Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина II. Політична думка Середньовіччя та доби Відродження. К.: Центр навчальної літератури, 2022. 292 с.

Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.

Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.

Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.

Janin R. Constantinople Byzantine.- Paris, 1950.

Salamon M. Rozwoj idei Rzymu – Konstantynopola od IV do pierwszej polowy VI wieku // Prace naukowe Uniwersytetu Slaskiego w Katowicach.- № 80.- Katowice, 1975.- S. 29-85.

С Е М І Н А Р № 7

Тема: Політико-правові ідеї Реформації.

П Л А Н

1. Зародження ідей Реформації в політико-правових вимогах М.Лютера.
2. Відображення ідей радикального табору Реформації у політичних поглядах Т.Мюнцера.
3. Релігійно-політичні вимоги У.фон Гуттена.
4. Релігійно-політичне вчення У.Цвінглі.
5. Релігійно-політичні погляди Ж.Кальвіна.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Реформація, протестантизм, церковна ієрархія, бюргерство, релігійний фанатизм, лютеранство, цвінгліанство, кальвінізм, целібат, пресвітер, Контрреформація.

РЕФЕРАТИ:

1. Компаративістський аналіз національних особливостей реформаційного руху в Німеччині, Швейцарії, Франції, Чехії та Англії.
2. Основні напрямки реформаційного руху.
3. Ідеї етатизму у політичних вимогах Реформації.
4. Питання впливу Реформації на зародження європейських капіталістичних відносин у політичній теорії М.Вебера.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “Компаративістський аналіз національних особливостей реформаційного руху”:

№ п/п	Країна	Ідеологи	Цілі Реформації	Результат
1	2	3	4	5
1	Німеччина			
2	Чехія			
3	Швейцарія			
4	Франція			
5	Голландія			
6	Англія			

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
Kozub-Ciembroniewicz B., Kozub-Ciembroniewicz W., Majchrowski J.M. Doktryny prawno-polityczne.- Т.ІІ: Sredniowiecze, Odrodzenie: Sw.Tomasz, Machiavelli, Luter, Kalwin, Bodin. – Krakow, 1999. – 164 s.

ЛІТЕРАТУРА :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.

Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина ІІ. Політична думка Середньовіччя та доби Відродження. К.: Центр навчальної літератури, 2022. 292 с.

Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.

Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.

Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.

Baszkiewicz J. Historia doktryn polityczno-prawnych do konca XVII wieku. – Warszawa: PWN, 1968. – 292 s.

- Baszkiewicz J.** Mysl polityczna wiekow srednich. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1970. – 254 s.
- Michael E.** John Wyclif on Body and Mind // Journal of the History of Ideas. – Baltimore, 2003. – Vol. 64. No. 3. – P. 343 – 360.

С Е М І Н А Р № 8

Тема: Політична думка періоду Відродження.

П Л А Н

1. Відображення інтересів аристократії в політичних вимогах “монархомахів”.
2. Політична думка Марсилія Падуанського.
3. Ідеї утопічного суспільного устрою Т.Мора.
4. Утопічний ідеал політичного ладу Т.Кампанелли.
5. Політична утопія Ф.Бекона.
6. Політико-релігійні погляди Дж.Бруно.
7. Інноваційність поглядів Н.Макіавеллі на політику і політичну науку.
8. Зародження ідей етатизму у політичному вченні Н.Макіавеллі.
9. Ідеал політичного діяча у поглядах Н.Макіавеллі.
10. Гуманістичні ідеї в політичному вченні Ф.Рабле.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Відродження, Ренесанс, бюргерство, “монархомахи”, суверенітет народу, станово-представницька монархія, абсолютистська монархія, утопія, приватна власність, прагматизм, етатизм, макіавеллізм.

РЕФЕРАТИ:

1. Вплив античної спадщини на культуру Відродження.
2. Утопічний ідеал суспільно-політичного устрою у період Відродження.
3. Ідеї гуманізму в політичних вченнях періоду Відродження.
4. Макіавеллізм як політична тактика.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “Класифікація форм правління у політичній теорії Н.Макіавеллі”:

№ п/п	Правління	Форми держави	
		правильні	неправильні
1	2	3	4
1	одноосібне		
2	небагатых		
3	більшості		

Д Ж Е Р Е Л А:

Мак’явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець. – К.: Основи, 1998. – 492 с..

Макіавеллі Н. Державець. Флорентійські хроніки. К.: Лабораторія, 2024. 496 с.
Макіавеллі Н. Державотворець. Про військове мистецтво. К.: Арій. 2023. 408 с.
Мор Т. Утопія; **Кампанелла Т.** Місто Сонця / Перекл. з лат.; Вступ. слово
Й.Кобова та Ю.Цимбалюка. Передмова Й.Кобова / Серія “Вершини світового
письменства”, том 63.- К.: Дніпро, 1988.- 207 с.
Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
Machiavelli N. Wybór pism.–Warszawa, 1972.

ЛІТЕРАТУРА :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина II. Політична думка Середньовіччя та доби Відродження. К.: Центр навчальної літератури, 2022. 292 с.
Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
Кобів Й. Поборник соціальної справедливості // **Мор Т.** Утопія; **Кампанелла Т.** Місто Сонця / Перекл. з лат.; Вступ. слово Й.Кобова та Ю.Цимбалюка. Передмова Й.Кобова / Серія “Вершини світового письменства”, том 63.- К.: Дніпро, 1988.- С. 6-14. (про Т.Мора)
Кобів Й. Безстрашний оборонець прав людини // **Мор Т.** Утопія; **Кампанелла Т.** Місто Сонця / Перекл. з лат.; Вступ. слово Й.Кобова та Ю.Цимбалюка. Передмова Й.Кобова / Серія “Вершини світового письменства”, том 63.- К.: Дніпро, 1988.- С. 124-130. (про Т.Кампанеллу)
Петрінко В. “Політика” Арістотеля та розвиток політичної думки італійського Відродження // Людина і політика. – 2001. – № 5. – С. 96 – 105.
Bock G., Skinner Q., Viroli M. (Eds.) Machiavelli and Republicanism / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
Krol M. Historia myśli politycznej. Od Machiavelliego po czasy współczesne. – Gdansk: ARCHE, 1998. – 279 s.
Possenti V. La Buona Societa. Sulla ricostruzione della filosofia politica / Vita e Pensiero. – Milano: Pubblicazioni della Universita Cattolica, 1983. – 249 s.

С Е М І Н А Р № 9

Тема: Основні напрямки політичної думки періоду Англійської буржуазної революції.

П Л А Н

1. Політичні принципи роялістів (Клавдій Салмазій, Роберт Філмер).

2. Політичні ідеї індепендентів (Джон Мільтон, Олджерон Сідней, Джеймс Гаррінгтон).
3. Політичні принципи левеллерів (Джон Лілберн).
4. Відображення радикальності вимог діггерів у політичній думці Дж.Уїнстенлі.
5. Концепція тотального панування держави Т.Гоббса.
6. Богословська теорія права Р.Кумберланда.
7. Зародження ідей лібералізму у політичному вченні Дж.Локка.
8. Державно-правова концепція Д.Юма.
9. Політико-економічна теорія А.Сміта.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Буржуазна революція, Новий час, роялізм, монархізм, патерналізм, індепенденти, левеллери, діггери, пуританство, однопалатний парламент, двопалатний парламент, бікамералізм, загальне виборче право, віковий ценз, буржуазна демократія, Новий час, “війна всіх проти всіх”, суспільний договір, механіцизм, розподіл влади, лібералізм, невід’ємні права людини, законність, правова держава, народний суверенітет.

РЕФЕРАТИ:

1. Обґрунтування монархістських принципів у політичній думці Клавдія Салмазія.
2. Радикальні політичні вчення періоду Англійської буржуазної революції.
3. Порівняльний аналіз суспільних процесів Англійської буржуазної революції та Визвольної війни під проводом Б.Хмельницького.
4. Відображення незавершеності завдань буржуазної революції в англійській політичній думці XVII – XVIII ст.
5. Зародження доктрини лібералізму у політичному вченні Дж.Локка.
6. Політико-економічна теорія Д.Рікардо.
7. Еволюція визначення ідеальної форми правління в англійській політичній думці XVII – XVIII ст.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “Політичні цілі основних напрямків суспільно-політичної думки періоду Англійської буржуазної революції”:

№ п/п	Суспільно-політична течія	Ідеологи	Політичні цілі
1	2	3	4
1	роялісти		
2	левеллери		
3	індепенденти		
4	діггери		

Д Ж Е Р Е Л А:

- Гоббс Т.** Бегемот / Серія “Класики світової суспільно-політичної думки”. – К.: Абрис, 1996. – 238 с.
- Г’юм Д.** Трактат про людську природу. Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об’єкти моралі / За редакцією і з передмовою Ернста К.Мосснера. З англ. переклав П.Насада.- К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2003.- 552 с.

Сміт А. Добробут нації. Дослідження про природу та причини добробуту націй.- К.: Port-Royal, 2001.- 593 с.
Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

ЛІТЕРАТУРА :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина III. Політичні вчення доби Просвітництва. К.: Центр учбової літератури, 2024. 460 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Білас Л.** “Бегемот” Т.Гоббса на тлі його інтелектуальної біографії // **Гоббс Т.** Бегемот. – К.: Абрис, 1996. – С. VI – ХСІІ.
- Денисенко В.М.** Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму в політичних теоріях Нового часу європейської історії. – Львів: ПАІС, 1997. – 273 с.
- Bogucki J.** Anatomia rewolucji.– Ostrołęka, 2003.– 189 s.
- Hampsher-Monk I.** A History of Modern Political Thought. Major Political Thinkers from Hobbes to Marx. – Oxford UK – Cambridge USA: Blackwell, 1992. – 609 p.
- Katz M.N.** Reflections on Revolutions.– Houndmills; London: Macmillan Press Ltd., 1999.– 146 p.
- Levine J.M.** Matter of Fact in the English Revolution // Journal of the History of Ideas. – Baltimore, 2003. – Vol. 64. No. 2. – P. 317 – 335.
- Росock J.G.A.** Virtue, Commerce and History. Essays on Political Thought and History, Chiefly in the Eighteenth Century / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- The Cambridge History of Political Thought 1450 – 1700 / Edited by **J.H.Burns** with the assistance of **M.Goldie**. – Cambridge; New York; Port Chester; Melbourne; Sydney: Cambridge University Press, 1991. – 798 p.
- Wende P. (Hrsg.)** Grosse Revolutionen der Geschichte. Von der Frühzeit bis zur Gegenwart.– München: Verlag C.H.Beck, 2000.– 391 S.

С Е М І Н А Р № 10

Тема: Політична думка періоду Великої Французької буржуазної революції

П Л А Н

1. Критика феодальних пережитків у політичній думці Вольтера.
2. Класифікація форм державного правління Ш.-Л.Монтеск'є.
3. Ідеї суспільного договору у політичному вченні Д.Дідро.
4. Концепція народного суверенітету у політичній думці П.А.Гольбаха.

5. Ідеал державного устрою К.А.Гельвеція.
6. Ідеї народного суверенітету у політичному вченні Ж.-Ж.Руссо.
7. Погляди утопічних соціалістів.
8. Помірквані політичні вимоги конституціоналістів і жирондистів.
9. Радикальні політичні ідеї якобінців.
10. Утопічні революційні вчення.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Феодалізм, буржуазія, просвітчена монархія, географічний детермінізм, конституціоналізм, абсолютне вето, розподіл влади, тиранія, демократичні свободи, трибунат, якобінці, утопічний соціалізм, суспільна власність, конституціоналісти, конституція, декларація, третій стан, майновий ценз, жирондисти, якобінці, якобінський терор, егалітаризм, бонапартизм.

РЕФЕРАТИ:

1. Проблема приватної власності у французькій політичній думці XVIII ст.
2. Концепція географічного детермінізму Ш.-Л.Монтеск'є.
3. Питання розподілу влади у політичній думці Франції XVIII ст.
2. Ідеї французької політичної думки XVIII ст. в оцінці А.де Токвіля.
1. Порівняльний аналіз рівня радикальності вимог англійської і французької буржуазії у період революції.
2. Основні етапи Великої Французької буржуазної революції.
3. Політична думка Ж.Кондорсе.
4. Принципи революційного правління якобінців.
5. Проекти реформ Г.Бабефа.
3. Політичні процеси періоду Великої Французької буржуазної революції в оцінці Е.Берка.

ЗАВДАННЯ:

1. Заповнити таблицю “Класифікація форм правління у політичній думці Ш.-Л.Монтеск'є”:

№ п/п	Форма правління	Характеристика	Принцип
1	2	3	4
1	республіка		
2	монархія		
3	деспотія		

2. Заповнити таблицю “Політичні цілі основних напрямків суспільно-політичної думки періоду Великої Французької буржуазної революції”:

№ п/п	Суспільно-політична течія	Ідеологи	Політичні цілі
1	2	3	4
1	роялісти		
2	конституціоналісти		
3	жирондисти		
4	якобінці		

Д Ж Е Р Е Л А:

Кондорсе. Про вибори / Пер. Олег Хома.- Львів: Літопис, 2004.- 160 с.
Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.

Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина III. Політичні вчення доби Просвітництва. К.: Центр учбової літератури, 2024. 460 с.

Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.

Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.

Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.

Прозорова Н. Робесп'єр проти Монтеск'є, або Знову про розподіл влад // Віче. – 1995. – № 2. – С. 3 – 14.

Baker K. Approaching the French Revolution. Essays on French Political Culture in the Eighteenth Century / Ideas in context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

Bogucki J. Anatomia rewolucji.– Ostrołęka, 2003.– 189 s.

Katz M.N. Reflections on Revolutions.– Houndmills; London: Macmillan Press Ltd., 1999.– 146 p.

Wende P. (Hrsg.) Grosse Revolutionen der Geschichte. Von der Frühzeit bis zur Gegenwart.– München: Verlag C.H.Beck, 2000.– 391 S.

С Е М І Н А Р № 11

Тема: Американська політична думка періоду боротьби за незалежність

П Л А Н

1. Обґрунтування ідеї американської незалежності у памфлетах Т.Пейна.
2. Імплементация демократичних поглядів Т.Джефферсона у Декларації незалежності.
3. Концепція федеративної президентської республіки у політичній теорії А.Гамільтона.
4. Проблеми державного управління у політичній думці Дж.Адамса.
5. Суспільно-політичні погляди Б.Франкліна.
6. Розробка концепції американської зовнішньої політики в доктрині Дж.Монро.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Президент, федерація, конфедерація, майновий ценз, сенат, конгрес, вето, декларація, білля, конституція, ізоляціонізм, доктрина Монро.

РЕФЕРАТИ:

1. Предмет політичного протистояння Т.Джефферсона і А.Гамільтона.
2. Порівняльний аналіз політичних положень Декларації незалежності та Конституції США 1787 р.
3. Ідеї народного суверенітету в американській політичній думці XVIII ст.
4. Основні ідеї американського консерватизму.
5. Політичні погляди Дж.Медісона.
6. Проблема розподілу влади в американській політичній думці XVIII ст.

ЗАВДАННЯ:

Намалювати схему взаємовідносин найвищих органів влади згідно з теоріями Т.Джефферсона та А.Гамільтона.

Д Ж Е Р Е Л А:

- Пейн Т.** Права людини / Пер. Ігор Савчак.- Львів: Літопис, 2000.- 288 с.
Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
Burke, Paine, Godwin and the Revolution Controversy / Ed. by Marilyn Butler. – Cambridge; London; New York; New Rochelle; Melbourne; Sydney: Cambridge University Press, 1984. – 260 p.
The Declaration of Independence. The Constitution of the United States of America.– S.L.: United States Information Agency, S.A.– 44 p.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
Howard D. Naissance de la pensee politique americaine 1763 – 1787. – Paris: Editions Ramsay, 1987. – 336 p.
Foley M. American Political Ideas. Traditions and Usages. – Manchester; New York: Manchester University Press, 1991. – 265 p.
Lutz D.S. A Preface to American Political Theory. – Lawrence: University Press of Kansas, 1992. – 188 p.
Osiatynski W. Ewolucja amerykanskiej mysli społecznej i politycznej. – Warszawa: PWN, 1983. – 377 s.
Parekh B. Contemporary Political Thinkers. – Oxford: Martin Robertson, 1982. – 219 p.
Tokarczyk R. Wspolczesna amerykanska mysl polityczna. – Warszawa: Ksiązka i Wiedza, 1981. – 383 s.
Tucker R.W., Hendrickson D.C. Thomas Jefferson and American Foreign Policy // Foreign Affairs.– 1990.– № 2.– P. 135–156.

Тема: Політична доктрина класичного лібералізму.

П Л А Н

1. Ідеї буржуазного індивідуалізму у політичній думці Б.Констана.
2. Теорія утилітаризму Дж.Бентама.
3. Проблема свободи у політичному вченні Дж.С.Мілля.
4. Проблема демократії у працях А. де Токвіля.
5. Закон народонаселення Т.Р.Мальтуса.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Лібералізм, конституціоналізм, права людини, пряма демократія, представницька демократія, утилітаризм, місцеве самоуправління, незалежність суду, еволюціонізм.

РЕФЕРАТИ:

1. Компаративістський аналіз проектів розподілу влади у ліберальних теоріях ХІХ ст.
2. Проблема обмеження свободи у ліберальних вченнях ХІХ ст.
3. Основні фактори становлення демократії у політичній думці А.де Токвіля.
4. Методи регулювання народонаселення у політичному дослідженні Т.Р.Мальтуса.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “Теорія розподілу влади у політичній думці Б.Констана”:

№ п/п	Гілка влади	Орган, яким представлена	Компетенція
1	2	3	4
1	Королівська влада		
2	Виконавча влада		
3	Представницька постійна влада		
4	Представницька влада громадської думки		
5	Судова влада		
6	Муніципальна влада		

Д Ж Е Р Е Л А:

- Малтус Т.Р. Дослідження закону народонаселення. – К.: Основи, 1998. – 535 с.
Міль Дж.С. Про свободу. – К., 1999.
Токвіль А. де. Давній порядок і Революція. – К.: Юніверс, 2000. – 219 с.
Токвіль А. де. Про демократію в Америці. – К.: Всесвіт, 1999. – 590 с.
Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Жарден А.** Передмова // Токвіль А.де. Про демократію в Америці. – К.: Всесвіт, 1999. – С. 7 – 15.
- Скиба В.Й.** Бажання здобути свободу негайно є найкоротший шлях до рабства // Віче. – 1993. – № 10.
- Gerber L.G.** The Limits of Liberalism. – New York; London: New York University Press, 1984. – 425 p.
- Letwin S.R.** The Pursuit of Certainty. David Hume, Jeremy Bentham, John Stuart Mill, Beatrice Webb. – Indianapolis: Liberty Fund, 1998. – 434 p.

С Е М І Н А Р № 13

Тема: Політична доктрина консерватизму

П Л А Н

1. Обґрунтування ідеологічної доктрини консерватизму Е.Берком.
2. Консервативна концепція Ж.-М.де Местра.
3. Ідеї консерватизму в історичній школі права (Г.Гуго, Ф.-К.фон Савіньї, Г.Ф. Пухта).
4. Політична думка Ф.Ніцше.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Консерватизм, традиціоналізм, еволюціонізм, реформізм, етатизм, плюралізм, пруденція.

РЕФЕРАТИ:

1. Суспільно-політичні передумови виникнення консерватизму.
2. Консервативна доктрина Ф.О.де Шатобріана та Л.де Бональда.
3. Порівняльний аналіз політичних доктрин лібералізму і консерватизму.

ЗАВДАННЯ:

1. Заповнити таблицю “Періодизація розвитку права у політичній думці Ф.-К.фон Савіньї ”:

№ п/п	Етапи розвитку права	Характеристика
1	2	3

1	Стадія природного права	
2	Стадія вченого права	
3	Стадія кодифікації	

2. Заповнити таблицю “Періодизація розвитку права у політичній думці Г.В. Пухти”:

№ п/п	Етапи розвитку права	Характеристика
1	2	3
1	Звичай	
2	Законодавство	
3	Юриспруденція	

Д Ж Е Р Е Л А :

Консерватизм. Антологія. – К.: Смолоскип, 1999.
 Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
 Burke, Paine, Godwin and the Revolution Controversy / Ed. by **Marilyn Butler**. – Cambridge; London; New York; New Rochelle; Melbourne; Sydney: Cambridge University Press, 1984. – 260 p.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
 Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
 Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
 Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
 Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
Воронкова В. Консерватизм // Політологічні читання. – 1992. – № 2.
Pastukhov A. Peculiarity of the political axiology of classical conservatism. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2024. Вип. 56. С. 263-275.
Голобуцький О., Кулик В. Консерватизм – ідеологія порядку, стабільності і добробуту. – К., 1995.
Скиба В. Консерватизм – не лайливе слово // Віче. – 1993. – № 4.

С Е М І Н А Р № 14

Тема: Основні напрямки позитивістських політичних вчень XIX ст.

П Л А Н

1. Позитивіське вчення О.Конта.
2. Органічна теорія держави Г.Спенсера.
3. Теорія суспільного конфлікту і насильства (Л.Гумплович, Є.Дюрінг, Г.Ратценгофер, Ф.Оппенгеймер).
4. Типологія влади і теорія раціональної бюрократії М.Вебера.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Позитивізм, органіцизм, соціократія, солідаризм, диференціація, спеціалізація, суспільна патологія, сунгенізм, расова боротьба, суспільний дарвінізм, насильницька концепція походження держави, теорія ідеальної типології, бюрократія, харизматичне управління.

РЕФЕРАТИ:

1. Насильницька концепція походження держави.
2. М.Вебер – основоположник політології.
3. Проекти суспільно-політичних перетворень О.Конта.

ЗАВДАННЯ:

1. Заповнити таблицю “Періодизація політичної історії у теорії О.Конта”:

№ п/п	Період	Стан людської свідомості	Форма правління
1	2	3	4
1	теологічний		
2	метафізичний		
3	позитивний		

2. Заповнити таблицю, використовуючи знання концепцій походження держави:

№ п/п	Концепція	Представники	Зміст концепції
1	2	3	4
1	теологічна		
2	патріархальна		
3	договірна		
4	психологічна		
5	насильницька		
6	матеріалістична		

Д Ж Е Р Е Л А:

Вебер М. Антикритична післямова до “Духу капіталізму” // Соціолог.– 1999.– № 3.– С. 149.

Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1996.

Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К., 1998. – 264 с.

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
Weber M. Polityka jako zawod i powolanie / Wybral, opracowal i wstepem opatrzył
M.Dębski. – Warszawa, 1987.

ЛІТЕРАТУРА :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Кутуєв П.** Вибіркова спорідненість у соціології Макса Вебера // Соціолог.– 1999.– № 3.– С. 136.
- Lavroff D.G.** Histoire des idees politiques depuis le XIXe siecle. – Paris: Dalloz, 1991. – 155 p.

С Е М І Н А Р № 17

Тема: Політичні теорії елітаризму

П Л А Н

1. Зародження класичної теорії елітаризму у творах Г.Моски.
2. Принцип циркуляції еліт у політичному вченні В.Парето.
3. Дослідження явища олігархізації суспільств у політичній теорії Р.Міхельса.
4. Концепція “бунту мас” Х.Ортеги-і-Гасета.
5. Теорія ієрархічної боротьби В.Чалідзе.
6. Проблема взаємовідносин маси і влади у політичній думці Е.Канетті.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Еліта, елітаризм, егалітаризм, політичний клас, кооптація, резидуї, теорія соціальної стратифікації, теорія циркуляції еліт, олігархізація, лідерство, “бунт мас”, індустріалізація, національна ідентифікація, суб’єктивістська концепція нації, євроінтеграція, ієрархічна боротьба, ієрархічне розтягування.

РЕФЕРАТИ:

1. Порівняльний аналіз критеріїв належності до еліти.
2. Проекція вертикальної і горизонтальної циркуляції еліт на суспільно-політичні процеси (за В.Парето).
3. Риси епохи “бунту мас” за Х.Ортегою-і-Гасетом.
4. Ознаки єрархічного розтягування в суспільстві за В.Чалідзе.
5. Елітаристська концепція Ф.Ніцше.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю “ Теорія циркуляції еліт у політичній думці В.Парето ”:

№ п/п	Тип циркуляції	Суть трансформації еліти	Вияв у суспільних процесах
1	2	3	4
1	вертикальна		
2	горизонтальна		

Д Ж Е Р Е Л А:

Канетті Е. Маса і влада.– К.: Видавничий Дім “Альтернативи”, 2001.– 415 с.

Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас // Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. – К.: Основи, 1994. – С. 15 – 139.

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.

Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини ХІХ - середини ХХ ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.

Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.

Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до ХVІІ століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.

Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабиш Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.

Білий О. Дискурс влади і типи еліт // Політична думка. – 1994. – № 2.

Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідери. – Львів: Кальварія, 1996. – 221 с.

Потульницький В.А. Теорія української політології. – К.: Либідь, 1993. – С. 25 – 31.

Токарева В. Еліас Канетті: концепція відносин влади і мас // Соціологія та методологія менеджменту.– 1998.– № 6.– С. 92–104.

С Е М І Н А Р № 18

Тема: Геополітичні теорії

П Л А Н

1. Зародження геополітичних вчень у дослідженнях Ф.Ратцеля.
2. Теорія геополітики Р.Челлена.
3. Теорія циклічного розвитку культур у політичній думці О.Шпенглера.
4. Обґрунтування німецьких геополітичних інтересів в теорії К.Гаусгофера.
5. Геополітична структура світу за Г.Дж.Маккіндером.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Геополітика, кратополітика, етнополітика, соціополітика, екополітика, тополітика, морфополітика, фізіполітика, Гартленд, Внутрішній Півмісяць, Зовнішній Півмісяць, Римленд, “велика периферійна дорога”, таласократія, геостратегічний гравець, геополітична вісь, цивілізація, лімітроф, євразійство.

РЕФЕРАТИ:

1. Німецька школа геополітики як методологічна основа теорій В.Старосольського та С.Рудницького.
2. Вплив геополітичної теорії Г.Дж.Маккіндера на концепцію Версальських договорів.
3. Проблеми держав на лінії стику цивілізацій (за С.П.Хантінгтоном).
4. Роль України у зовнішньополітичній доктрині США (за З.К.Бжезинським).

ЗАВДАННЯ:

1. Заповнити таблицю, використовуючи знання про структуризацію світу основними теоретиками геополітики:

№ п/п	Теоретики	Елементи структури
1	2	3
1	М.Данилевський	
2	Г.Дж.Макіндер	
3	О.Шпенглер	
4	А.Дж.Тойнбі	
5	К.Гаусгофер	
6	Н.Спайкмен	
7	З.К.Бжезинський	
8	С.П.Хантінгтон	

2. Зобразити схематично взаємовідносини між сучасними цивілізаціями згідно з теорією С.П.Хантінгтона.

Д Ж Е Р Е Л А:

- Бжезинський З.** Безлад. Геополітична пустка // *Ї*.- № 10: Україна-Польща наприкінці століття.- 1997.- С. 4-
- Бжезинський З.** Великі перетворення // *Політична думка*. – 1994. – № 3. – С. 5 – 15.
- Бжезинський З.** Велика Шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. – Львів; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 223 с.
- Бжезинський З.** Вирішальна роль України на пострадянському просторі // *Політика і час*. – 1997. – № 9.
- Бжезинський З.** Світова шахівниця // *Політика і Культура*. – 2000. – № 3 – 7.
- Бжезинський З.** Євразійська шахівниця. Геостратегічні гравці та геополітичні вісі // *Політика і Культура*. – 2000. – № 4. – С. 5–8.
- Гантінгтон С.П.** Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку.- Львів: Кальварія, 2006.- 474 с.
- Маккіндер Г.Дж.** Географічна вісь історії // *Ї*. Незалежний культурологічний часопис.- № 39.- 2005. // <http://www.ji.lviv.ua/n39texts>

- Тойнбі А.Дж.** Дослідження історії. – К.: Основи, 1995. – Т.1. – 614 с.; Т.2. – 400 с.
- Хантінгтон С.** Зіткнення цивілізацій // Філософська і соціологічна думка.– 1996.– № 1–2.
- Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
- Brzeziński Z., Griffith W.E.** O nową politykę wobec Europy Wschodniej // Kultura.- № 7-8 (165-166).- VII-VIII 1961.- S. 3-16.
- Brzeziński Z., Huntington S.P.** Cincinnatus i aparaczik // Kultura.- № 3 (197).- III 1964.- S. 3-13; № 4 (198).- IV 1964.- S. 3-20.
- Brzeziński Z.** Droga do przyszłej Europy // Kultura.- № 4 (210).- IV 1965.- S. 3-42.
- Brzeziński Z.** Przemiany sowieckiego systemu // Kultura.- № 1-2 (219-220).- I-II 1965.- S. 173-192.
- Brzeziński Z.** Dylematy sowieckiej współczesności // Kultura.- № 3 (270).- III 1970.- S. 72-89.
- Brzeziński Z.** Ameryka we wrogim świecie // Kultura.- № 10 (349).- X 1976.- S. 37-61.
- Craxi B., Brzeziński Z.** Świadczenia w sprawie Adama Michnika // Kultura.- № 11 (434).- XI 1983.- S. 107-109.
- Brzeziński Z.** Przyszłość Jałty // Kultura.- № 1-2 (448-449).- I-II 1985.- S. 119-142.
- Brzeziński Z.** Agonia komunizmu // Kultura.- № 5 (500).- V 1989.- S. 50-76.
- Friedrich C.J., Brzezinski Z.** Totalitarian dictatorship and autocracy.- Cambridge (Mass.): Harvard University Press, 1965.- 438 p. (www.auditorium.ru/books/1224/ch2r2.pdf)
- Haushofer K.** Geograficzne zasady polityki zewnętrznej // Przestrzeń i polityka. Z dziejów niemieckiej myśli politycznej / Wybor i opracowanie A.Wolff-Powęska i E.Schulz. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2000. – S. 350 – 425.
- Ratzel F.** Politische Geographie // Przestrzeń i polityka. Z dziejów niemieckiej myśli politycznej / Wybor i opracowanie A.Wolff-Powęska i E.Schulz.– Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2000. – S. 227–252.
- Toynbee A.J.** A Study of History / Abridgement of Volumes I–VI by **D.C.Somervell.**– London; New York; Toronto: Oxford University Press & Royal Institute of International Affairs, 1946.– 617 p.
- Toynbee A.J.** Civilization on Trial.– London; New York; Toronto: Oxford University Press, 1948.– 263 p.

ЛІТЕРАТУРА :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Геник М.** Проблема трансформації Центрально-Східної Європи у теорії міжнародних відносин Збігнева К. Бжезінського // Наукові записки НаУКМА.- Т.69. Політичні науки.- Київ, 2007.- С. 48-52.
- Задорожний І.** Географічний детермінізм у російській суспільно-політичній думці другої половини XIX – першої половини XX століття // Науковий вісник

- Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Вип. 2.- Ужгород: Вісник Карпат, 2005.- С. 41-56.
- Павленко Ю.** Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства.- К.: Либідь, 2000.- 358 с.
- Сиротова А.** Аналіз цивілізаційної концепції розвитку людства О.Шпенглера // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Вип. 2.- Ужгород: Вісник Карпат, 2005.- С. 82-90.
- Кирчів А. Інструменталізація міжнародно-політичної парадигми З. Бжезінського у формуванні регіональних пріоритетів зовнішньої політики України. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2024. № 50. С. 87-106.
- Dunlop John B.** Aleksandr Dugin's "Neo-Eurasian" Textbook and Dmitrii Trenin's Ambivalent Response // Harvard Ukrainian Studies.- Volume XXV.- Number 1/2.- Spring 2001.- P. 91-128.
- Jean C.** Geopolityka.- Wrocław; Warszawa; Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2003.- 392 s.
- Heller M.** "Plan gry" Zbigniewa Brzezińskiego // Kultura.- № 12 (471).- XII 1986.- S. 45-51.
- Wdzięczność dla Brzezińskiego // Kultura.- № 7-8 (382-383).- VII-VIII 1979.- S. 187-188.

С Е М І Н А Р № 19

Тема: Проблеми етногенезу в політичних теоріях кін. XIX – XX ст.

П Л А Н

1. Радикальний націоналізм М.О.Барреса.
2. Державно-правова концепція Г.Єллінека.
3. Принцип самовизначення націй у політичній думці В.Вільсона.
4. Національно-державна концепція Т.Г.Масарика.
5. Політична стратифікація суспільств у дослідженнях П.О.Сорокіна.
6. Проблеми етногенезу в політичному вченні Л.М.Гумільова.
7. Концепція нації як "уявленої спільноти" у теорії Б.Андерсона.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Нація, націоналізм, самовизначення, суб'єктивістська концепція нації, етатистська концепція нації, етногенез, націогенез, пасіонарність.

РЕФЕРАТИ:

1. Вплив положень 14 пунктів Т.В.Вільсона на концепцію Версальських договорів.
2. Ідеї конвергенції у політичній думці П.О.Сорокіна.
3. Теорія пасіонарності Л.М.Гумільова.
4. Фактори націогенезу в політичній теорії Б.Андерсона.
5. Методологічні основи українського націоналізму.

ЗАВДАННЯ:

Заповнити таблицю про основні концепції нації:

№ п/п	Концепції нації	Теоретики	Зміст концепції
1	2	3	4
1	суб'єктивістська		
2	етатистська		
3	премордалістська		

Д Ж Е Р Е Л А:

- Андерсон Б.** Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – К.: Критика, 2001. – 271 с.
 Націоналізм. Антологія.– К.: Смолоскип, 2000.– 869 с.
Сміт Е.Д. Націоналізм. Теорія, ідеологія, історія.- К.: Видавництво “К.І.С.”, 2004.- 168 с.
 Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
Anderson B. Wspolnoty wyobrazone.- Krakow: Znak, 1997.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
 Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
 Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
 Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
 Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
Витанович І. Недивне диво (Сучасна дійсність у Радянському Союзі в перспективі соціології П.Сорокіна) // Сучасність.– 1971.– № 10.– С. 83–90.
Кафарський В. Нація і держава: Культура, Ідеологія, Духовність. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 335 с.
Ребет Л. Теорія нації. – Львів, 1997. – 192 с.
Степико М. Буття етносу. Витоки, сучасність, перспективи.– К.: Знання, 1998.–249 с.

С Е М І Н А Р № 20

Тема: Марксистська концепція політики

П Л А Н

1. Теорія класової боротьби К.Маркса і Ф.Енгельса.
2. Концепція пролетарської революції В.І.Леніна.
3. Розвиток теорії марксизму в політичній думці Г.В.Плеханова.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Марксизм, клас, класова боротьба, соціально-економічна формація, спосіб виробництва, продуктивні сили, виробничі відносини, економічний детермінізм, феодалізм, капіталізм, імперіалізм, соціалізм, комунізм, пролетаріат, пролетарська революція, перманентна революція, революційна ситуація, диктатура пролетаріату, гегемонія пролетаріату, Інтернаціонал, більшовизм, люксембургіанство, сталінізм, маоїзм, троцькізм.

РЕФЕРАТИ:

1. Джерела і складові частини марксизму.
2. Проблема історичних та неісторичних народів у марксизмі.
3. Ф.Енгельс про роль насильства в історії.
4. Обґрунтування В.І.Ленінінм можливості перемоги пролетарської революції в окремих країні.
5. Риси революційної ситуації за В.І.Ленінінм.
6. Стратегія і тактика більшовизму в оцінці Г.В.Плеханова.
7. Національні особливості соціалістичних перетворень у теоріях ідеологів марксизму.

ЗАВДАННЯ:

2. Заповнити таблицю про класові відносини і характер виробництва при основних соціально-економічних формаціях:

№ п/п	Соціально-економічна формація	Основні класи	Характер виробництва
1	2	3	4
1	первіснообщинна		
2	рабовласницька		
3	феодальна		
4	капіталістична		
5	комуністична		

Д Ж Е Р Е Л А:

- Горбачов М.С.** Перебудова і нове мислення для нашої країни і для всього світу.– К.: Політвидав України, 1988.– 271 с.
- Енгельс Ф.** Роль насильства в історії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – Т. 21.
- Ленін В.І.** Анархізм і соціалізм // Ленін В.І. Повне зібр.тв. – Т. 5.
- Ленін В.І.** Дві тактики соціал-демократії в демократичній революції // Ленін В.І. Повне зібр. Тв. – Т. 11.
- Ленін В.І.** Держава і революція // Ленін В.І. Повне зібр.тв. – Т. 33. – С. 79 – 97.
- Ленін В.І.** Про державу // Ленін В.І. Повне зібр.творів. – Т. 39. – С. 60 – 78.
- Ленін В.І.** Про право націй на самовизначення // Ленін В.І. Повне зібр.тв. – Т. 25.
- Ленін В.І.** Три джерела і три складові частини марксизму // Ленін В.І. Повне зібр.тв. – Т. 23. – С. 39 – 46.
- Маркс К., Енгельс Ф.** Маніфест Комуністичної партії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – Т. 4. – С. 409-441.
- Маркс К.** Про діяльність Альянсу соціалістичної демократії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – Т. 17.

Маркс К. Установчий маніфест Міжнародного Товариства Робітників // Маркс К.,
Енгельс Ф. Твори. – Т. 16.
Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Білінський А.** Невдалий марксизм // Політологічні читання. – 1994. – № 2. – С. 44 – 66.
- Гошовський М.** Політична доктрина марксизму: ілюзії і реальність // Віче. – 1994. – № 5. – С. 18 – 29.
- Нова історія. – Частина 1: 1640 – 1870 / За ред. **Л.Народницького**. – К., 1975. – С. 580 – 604.
- Скиба В.Й.** Політична патологія Ульянова-Леніна // Рідна школа. – 1993. – № 11-12; 1994. – № 3-5, 7-9; 1995. – № 5.
- Arendt H.** Korzenie totalitaryzmu.– Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1993.– Т.1.– 516 s.; Т.2.– 177 s.
- Balzer H.D.** Five Years that Shook the World: Gorbachev's Unfinished Revolution.- Boulder CO: Westview Pres, 1991.- 267 p.
- Bogucki J.** Anatomia rewolucji.– Ostrołęka, 2003.– 189 s.
- Gitelman Z.** Glasnost, Perestroika and Antisemitism // Foreign Affairs.– 1991.– N 2.– P. 141–159.
- Hampsher-Monk I.** A History of Modern Political Thought. Major Political Thinkers from Hobbes to Marx. – Oxford UK – Cambridge USA: Blackwell, 1992. – 609 p.
- Kaiser R.G.** Gorbachev: Triumph and Failure // Foreign Affairs.- 1991.- N 2.- P. 160-174.
- Katz M.N.** Reflections on Revolutions.– Houndmills; London: Macmillan Press Ltd., 1999.– 146 p.
- Lapidus G.W.** Gorbachev's Nationalities Problem // Foreign Affairs.– 1989.– N 4.– P. 92–108.
- Piekalkiewicz J., Penn A.W.** Politics of Ideocracy.– Albany: State University of New York Press, 1995.– 274 p.
- Pipes R.** The Russian Revolution.- N.Y.: Knopf, 1990.- 944 p.
- Skarzynski R.** Od liberalizmu do totalitaryzmu. Z dziejow mysli politycznej XX w. – Warszawa: Elipsa, 1998. – Т.І. – 245 s.
- Volkogonov D.** Stalin: Triumph and Tragedy.– N.Y.: Grove Weidenfeld, 1991.– 672 p.
- Wende P. (Hrsg.)** Grosse Revolutionen der Geschichte. Von der Frühzeit bis zur Gegenwart.– München: Verlag C.H.Beck, 2000.– 391 S.
- Wolkogonow D.** Siedmiu wodzow / Tlum. W.Jeżewski.- Warszawa: Wydawnictwo Michal Urbanski, 1999.- 688 s.

Тема: Політичні концепції ревізйонізму

П Л А Н

1. Зародження концепції ревізйонізму в політичній думці Ф.Лассаля.
2. Ревізйоністська доктрина Е.Бернштейна.
3. Соціал-демократична концепція К.Каутського.
4. Австромарксистська концепція О.Бауера.
5. Соціал-демократична доктрина Ф.Адлера.
6. Проблеми комуністичного тоталітаризму у політичній думці М.Джіласа.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Соціалізм, ревізйонізм, соціал-демократія, австро-марксизм, меншовизм, тоталітаризм, націонал-комунізм, державний соціалізм, виробничі асоціації, реформізм, теорія ультраімперіалізму, Соціалістичний Інтернаціонал.

РЕФЕРАТИ:

1. Основні положення ревізйоністського напрямку.
2. Проект культурно-національної автономії в австромарксизмі.
6. Компаративістський аналіз методів досягнення мети в політичних доктринах марксизму, соціал-демократії, анархізму та християнської демократії.
7. Методологічні основи українського націонал-комунізму.

ЗАВДАННЯ:

Ознайомитися зі змістом веб-сайту Соціалістичного Інтернаціоналу:

www.socialistinternational.org

Socialist International

ДЖЕРЕЛА:

Соціалізм в епоху глобалізації: Матеріали Нью-Йоркського (1996 р.) та Паризького (1999 р.) конгресів / Серія "Сучасна думка". Книга 8. – К.: Основні цінності, 2000. – 236 с.

Хрестоматія з суспільствознавства. – К., 1989.

Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.

Herling-Grudziński G. Rozmowa z Dżilasem // Kultura.- № 1-2 (268-269).- I-II 1970.- S. 3-11.

Dżilas M. Ponad dogmatem // Kultura.- № 11 (278).- XI 1970.- S. 76-81.

ЛІТЕРАТУРА:

Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.

Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.

Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.

Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.

Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.

Айхлер В. Етичний реалізм. Вибрані праці з питань соціал–демократичної теорії / Серія “Спадщина”. Книга 13.– К.: Основні цінності, 2001.– 192 с.

Європейська соціал–демократія. Трансформація у прогресі / За ред. **Р.Куперуса** та **Й.Кендела** / Серія “Сучасна думка”. Книга 10.– К.: Основні цінності, 2001.– 505 с.

Колодко Г.В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн / Серія “Сучасна думка”. Книга 17.– К.: Основні цінності, 2002.– 248 с.

Яроцький П.А. Соціальна доктрина католицизму (на матеріалах папських енциклік 1892 – 1992 рр.) // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 12.

С Е М І Н А Р № 23

Тема: Релігійно–політичні вчення сучасності

П Л А Н

1. Зародження ідей християнської демократії в енцикліках Льва XIII.
2. Сучасна політична доктрина католицизму у вченні Івана Павла II
3. Політична доктрина сучасного буддизму у вченні далай–лами XIV.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ:

Християнська демократія, католицизм, ісламський фундаменталізм, третя світова теорія, джамахірія, сіонізм, сатьяграха.

РЕФЕРАТИ:

1. Ідеї класового співробітництва в доктрині християнської демократії.
2. Система державного управління в політичній теорії М. аль-Каддафі.
3. Політична доктрина Свідків Єгови.
4. Ідея гуманізму в політико-релігійних теоріях сучасності.

Д Ж Е Р Е Л А:

- Хрестоматія з історії політичних вчень. Упоряд. О.Уривалкін. К.: КНТ, 2020. 456 с.
- Papierz Jan Paweł II.** Z przemówienia do członków kościoła bizantyjsko-ukraińskiego w katedrze Niepokalanego Poczęcia NMP w Filadelfii (fragmenty) // Znak. – Kraków. – N 360 – 361. – Listopad – grudzień 1984. – S. 1489 – 1490.
- Mokry W.** Papieskie posłania Jana Pawła II do Ukraińców / Biblioteka Fundacji św. Włodzimierza. Tom 4. – Kraków: Szwaipolt Fiol, 2001. – 404 s.
- Mokry W.** Apostolskie Słowo Jana Pawła II na Ukrainie w 2001 roku / **Мокрий В.** Апостольське Слово Івана Павла II в Україні у 2001 році / Biblioteka Fundacji św. Włodzimierza. Tom 7. – Kraków: Szwaipolt Fiol, 2002. – 578 s.

ЛІТЕРАТУРА :

- Гончарук-Чолач Т.В., Томахів В.Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень. К.: Ліра-К, 2020. 228 с.
- Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний комплекс в 4-х частинах. Змістовна частина IV. Політична думка середини XIX - середини XX ст. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 264 с.
- Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В., Мельник В.М. Історія зарубіжних політичних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2024. 208 с.
- Лавринович О.В., Журавльов Д.В., Коротюк О., Фоменко А.Є., Чижмарь Ю.В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. К.: ОВК, 2021. 238 с.
- Любохинець Л.С., Шавкун В.М., Бабич Л.М. Історія політичних та економічних вчень. К.: Центр учбової літератури, 2019. 294 с.
- Гура В.** Арабський світ: політичний іслам і суспільство // Нова політика.– 2001.– № 1.– С.21–23.
- Новий фемінізм очима католиків // Ї.– 2000.– № 17: Гендерні студії.– С.30–43.
- Полєк В.** Іван Франко та євреї // Галичина.– 1998.– № 1.– С. 93–98.
- Рязанова Л.** Конфліктний потенціал ісламу. Чи існує він? // Віче.– 2001.– № 11.– С. 108–121.
- Шлаєн О.** Аллах акбар? (Міжнародний тероризм і небезпека загальнолюдських цінностей) // Політична думка. – 2001. – № 4. – С. 98 – 108.
- Хома І.** Нарис історії Вселенської церкви. – Львів, 1995. – С. 299–300.
- Яроцький П.А.** Соціальна доктрина католицизму (на матеріалах папських енциклік 1892–1992 рр.) // Філософська і соціологічна думка.– 1992.– № 12.
- Ярош В.** Міжконфесійні конфлікти розпочалися не вчора // Віче.– 1995. – № 12.– С. 139–145.
- Böckenförde E.–W.** Nowy sposób politycznego zaangażowania Kościoła. O “Teologii politycznej” Jana Pawła II // Znak. – Kraków. – N 364. – Marzec 1985. – S. 3 – 24.
- Czaja J.** Pius XII a początki integracji europejskiej // Dzieje Najnowsze.–2001.–№ 3.– S.129–143.
- Maszkiewicz M.** Mistyka i rewolucja. Aleksander Wwiedenski i jego koncepcja cerkwi w państwie komunistycznym.– Krakow: Nomos, 1995.– 174 s.
- Michalak R.** Koscioly protestanskie w polityce wyznaniowej państwa polskiego (1945–1956) // Dzieje Najnowsze.–2001.–№ 3.–S.151–156.
- Sysyn F.E.** The Jewish Massacres in the Historiography of the Khmelnytsky Uprising // Journal of Ukrainian Studies.– Toronto.– Vol.23.– No. 1. – Summer 1998.– P.83–90.
- Stehle H.** Tajna dyplomacja Watykanu.– Warszawa, 1993.
- Genyk M. «Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur»: Релігійний фактор польсько-українського примирення // Historia i Świat.- 2015.- № 4.- S. 357-370.
- Геник М. Проблема миру в католицькій суспільній доктрині // Вісник Прикарпатського університету. Політологія. - 2015.- Вип. 9.- С. 3-11.

ПЕРЕЛІК ПРОГРАМОВИХ ВИМОГ

1. Предмет, об'єкт і завдання курсу “Історія зарубіжної політико-правової думки”.
2. Історія політичної думки у структурі політології.
3. Класифікація політичної думки.
4. Основні етапи розвитку політичної думки та їхній аналіз.
5. Синкретизм політико-релігійних вчень Стародавнього Єгипту.
6. Політико-правові ідеї кодексу Хаммурапі.
7. Політико-юридичні принципи законів Ману.
8. Прагматизм політико-правового вчення Каутільї.
9. Морально-політичні ідеї раннього буддизму у вченні Сіддхартхи Гаутами.
10. Релігійно-політичні принципи даосизму у поглядах Лао-цзи.
11. Моралізм і патерналізм у політичній думці Конфуція.
12. Концепція деспотично-бюрократичної держави у політичному вченні Мо-цзи.
13. Суспільно-політичні аспекти реформ Шан Яна.
14. Політичні аспекти реформ Солона.
15. Раціоналізм політичних поглядів Сократа.
16. Ідеал державного устрою в політичному вченні Платона.
17. Класифікація Арістотелем форм держави.
18. Політико-правові принципи законів XII таблиць.
19. Циклічність форм державного правління в політичному вченні Полібія.
20. Зародження концепції правової держави в політичній думці Ціцерона.
21. Філософсько-політичні погляди Сенеки.
22. Проблема свободи в морально-етичному вченні Епіктета.
23. Відображення ідей римського стоїцизму у політичній думці Марка Аврелія.
24. Значення римської юриспруденції у розвитку політико-правової думки.
25. Проблема влади у вченні раннього християнства.
26. Питання співвідношення політики і моралі у поглядах Боеція.
27. Ідея автономності церкви за Амросієм Медіоланським.
28. Концепція християнської співдружності у вченні Августина Блаженного.
29. Питання покори владі у політичній думці св. Григорія Великого.
30. Теорія розподілу влади у вченні Гелазія I про “два мечі”.
31. Концепція християнської теократичної держави Фоми Аквінського.
32. Політична думка Марсилія Падуанського.
33. Політичні ідеї раннього ісламу у вченні Мухаммеда.
34. Проект ідеальної держави Ібн Рушда.
35. Проблеми суспільства у політичних поглядах Ібн Хальдуна.
36. Специфіка політичного розвитку та основні напрямки політичної думки Візантії
37. Відображення нових суспільно-політичних реалій у кодифікації римського права Юстиніана.
38. Християнська концепція держави Євсевія Кесарійського.
39. Політична доктрина Костянтина VII Багрянородного.
40. Зародження ідей Реформації в політико-правових вимогах М.Лютера.
41. Ідеї утопічного суспільного устрою Т.Мора.
42. Утопічний ідеал політичного ладу Т. Кампанелли.
43. Інноваційність поглядів Н.Макіавеллі на політику і політичну науку.
44. Зародження ідей етатизму у політичному вченні Н.Макіавеллі.
45. Ідеал політичного діяча у поглядах Н.Макіавеллі.
46. Обґрунтування великодержавної ідеї Спиридоном-Савою.
47. Розробка Філофеєм концепція “Москви як третього Риму”.

48. Концепція представницької монархії у творах А.М.Курбського.
49. Обґрунтування Ж.Боденом концепції національної централізованої держави.
50. Ідеї правової держави в політичній думці Дж.Віко.
51. Принципи законності в політико-правовому вченні Ч.Беккарія.
52. Політико-правова теорія Г.Гроція.
53. Концепція тотального панування держави Т.Гоббса.
54. Вчення Дж.Локка про державу.
55. Політико-економічна теорія А.Сміта.
56. Критика феодальних пережитків у політичній думці Вольтера.
57. Класифікація форм державного правління Ш.-Л.Монтеск'є.
58. Ідеї народного суверенітету у політичному вченні Ж.-Ж.Руссо.
59. Розробка принципів революційного правління М.Робесп'єром.
60. Обґрунтування ідеї американської незалежності у памфлетах Т.Пейна.
61. Імплементация демократичних поглядів Т.Джефферсона у Декларації незалежності.
62. Концепція федеративної президентської республіки у політичній теорії А.Гамільтона.
63. Проблеми державного управління у політичній думці Дж.Адамса.
64. Суспільно-політичні погляди Б.Франкліна.
65. Розробка концепції американської зовнішньої політики в доктрині Дж.Монро.
66. Проблема співвідношення політики і моралі у вченні І.Канта.
67. Об'єктивно-ідеалістична теорія політики Г.В.Ф.Гегеля.
68. Позитивіське вчення О.Конта.
69. Органічна теорія держави Г.Спенсера.
70. Теорія суспільного конфлікту і насильства (Л.Гумплович, Є.Дюрінг, Г.Ратценгофер, Ф.Оппенгеймер).
71. Типологія влади і теорія раціональної бюрократії М.Вебера.
72. Зародження класичної теорії елітаризму у творах Г.Моски.
73. Принцип циркуляції еліт у політичному вченні В.Парето.
74. Дослідження явища олігархізації суспільств у політичній теорії Р.Міхельса.
75. Зародження геополітичних вчень у дослідженнях Ф.Ратцеля.
76. Теорія геополітики Р.Челлена.
77. Теорія класової боротьби К.Маркса і Ф.Енгельса.
78. Концепція пролетарської революції В.І.Леніна.
79. Ревізіоністська доктрина Е.Бернштейна.
80. Соціал-демократична концепція К.Каутського
81. Теорія соціальної солідарності Е.Дюркгейма.
82. Біхевіоризм в політичній теорії Ч.Мерріама.
83. Системно-функціональна теорія Т.Парсонса.
84. Політичний психоаналіз Г.Ласуела.
85. Теорія індустріального суспільства Р.Арона.
86. Теорія політичної системи Г.Алмонда.
87. Теорія політичної системи Д.Істона.
88. Теорія соціального конфлікту Р.Дарендорфа.
89. Зародження ідей християнської демократії в енцикліках Льва XIII.
90. Проблеми миру в енцикліці Іоана XXIII.
91. Фактори прогресу людства у поглядах Павла VI.
92. Трансформаційні процеси сучасного світу в оцінці Іоана Павла II
93. Політична доктрина сучасного буддизму у вченні далай-лами XIV.